

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Zvířata jako nástroj využívaný lidmi

Diplomová práce

Autor:	Bc. Kateřina Jonová
Katedra:	Katedra teologické etiky
Vedoucí práce:	Doc. Jindřich Halama, Dr.
Studijní program:	N6141 Teologie
Studijní obor:	Křesťanská humanitární a pastorační práce
Rok odevzdání:	2014

Prohlášení:

1. Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Zvířata jako nástroj využívaný lidmi napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.
2. Souhlasím s tím, aby byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne 13. 6. 2014

Bc. Jonová Kateřina

Bibliografická citace

Zvířata jako nástroj využívaný lidmi [rukopis] : diplomová práce, Bc. Kateřina Jonová; vedoucí práce: Doc. Jindřich Halama, Dr., Praha, 2014, 73 s.

Anotace (abstrakt)

Za téma své diplomové práce jsem zvolila *Zvířata jako nástroj využívaný lidmi*. Důvodem vybrání tohoto tématu je má blízkost k němu a to z hlediska mého vzdělání v oblasti ekologie a etiky. Domnívám se, že bude zajímavé propojit získané vědomosti z oblasti ekologie a nynějšího studia bioetiky.

Cílem mé práce je *zjistit, najít, vysvětlit a prokázat, zda je a do jaké míry je ospravedlnitelné využívat zvířata ve prospěch člověka*. Ve své práci se pokusím vystihnout nejdůležitější aspekty tohoto tématu. A skrze nasbírané informace od světových i tuzemských autorů se pokusím odpovědět na stanovený cíl. Práce bude členěna do tří hlavních částí. První část bude zaměřena na práva zvířat, ve druhé části bude popsáno, jakými způsoby zvířata využíváme a ve třetí části jsou uvedeny etické a teologické aspekty tohoto problému.

Klíčová slova

Práva zvířat, testování na zvířatech, zpracování masa, vegetariánství, etika, Bible, křesťanství.

Summary

I've chosen *Animals as a tool used by mankind* as a topic for my thesis. The reason to choose this topic is my closeness to it because of my education in fields of ecology and ethics. I presume, that it would be interesting to connect gained knowledge from ecology and my current study of bioethics.

The aim of my thesis is *to find out, discover, explain and prove, whether and to what measure is it justified to use animals in favor of a human*. I would like to try to describe most important aspects of this topic in my thesis. I'd try to answer to this aimed goal through collected information from worldwide and local authors. My thesis will be structured in three main parts. First part will be aimed on animal rights, in a second part, there will be described in which ways we use animals and in a third part there are stated ethical and theological aspects of this problem.

Keywords

Animal Rights, testing on animals, meat manufacturing, vegetarianism, ethics, the Bible, Christianity.

Poděkování:

Děkuji vedoucímu mé diplomové práce panu Doc. Jindřichovi Halamovi, Dr. za odborné vedení, za poskytnutí užitečných rad a pomoc při zpracování.

Obsah

Úvod.....	7
1. Práva zvířat	11
1.1. Základní právní normy	13
1.1.1. Práva zvířat v ČR.....	16
1.1.2. Práva zvířat ve světě	18
2. Zvířata jako nástroj lidí.....	21
2.1. Testování na zvířatech	24
2.1.1. Testování léků.....	25
2.1.2. Testování kosmetiky	30
2.2. Zvířata jako obživa pro lidi	32
2.2.1. Velkochovy	33
2.2.1.1. Játka	38
2.2.1.2. Vegetariánství/veganství.....	40
2.3. Zvířecí kůže a kožichy	42
2.4. Zvířata jako naši bližní.....	43
2.4.1. Domácí mazlíčci	44
3. Jak to vidí lidé mimo průmysl/zemědělství	48
3.1. Filozofický pohled	48
3.1.1. Speciesism a princip rovného zvážení zájmů	54
3.2. Teologický pohled.....	57
3.2.1. Vztah ke zvířatům v Bibli	61
Závěr	65
Seznam literatury	69

Úvod

Téma Zvířata jako nástroj využívaný lidmi, jsem si zvolila pro to, že lidský vykořisťovací přístup vnímám v dnešní době jako problém. Především pro to, že mnoho lidí, a setkávám se s tím i v mém okolí, chápe zvířata jako samozřejmost pro všemožné způsoby využívání. Proto ve své práci zohledním ty nejstěžejnější formy lidského využívání zvířat a uvedu hlavní autory, kteří se tímto problémem zabývají. Přístup ke zvířatům je jedním z hlavních etických problémů. Proto je má práce orientovaná etickým směrem, ne jen faktickým, jakým způsobem probíhá využívání zvířat.

Stanovené téma mne zajímá hned z několika důvodů. Za prvé jsem vystudovala Střední odbornou školu pro ochranu a obnovu životního prostředí, za druhé je zde můj úzký vztah k přírodě, který pramení z mého dětství. Již od raného stádia mého života jsem byla rodiči brávána do přírody. Různé výlety, pobyty, dovolené apod. Netrávila jsem prázdniny na pláži u moře, ale v lese pod skalami nebo na nich, na řece v lodi, či jinak v blízkosti přírody. Příroda a vše s ní spojené mě uchvacovalo a uchvacuje dodnes. Všechny základní poznatky, kterým jsem se naučila (o životě zvířat a hmyzu, rostlinách a jejich vzájemné symbióze) pozorováním a z vyprávění od rodičů a z učiva základní školy, jsem rozšířila na střední škole. Nyní končím své vysokoškolské vzdělání a ráda bych veškeré tyto poznatky využila a zkusila na ně pohlédnout ze zcela jiného směru. A to z pohledu bioetiky. Mé studium obsahuje mimo jiné etiku, proto bych na toto téma zkusila nahlížet z pohledu získaných informací z vysoké školy.

Domnívám se, že je důležité věnovat pozornost problematice práv zvířat, protože se dnes tomuto tématu věnuje jen zlomek lidí. Jsou jisté organizace a i celosvětové, ale nemyslím si, že je toto dostačující. Stále potkávám billboardy s reklamami na týrané děti, jak přispět, na týrané ženy apod. Spoty v televizi jsou plné těchto témat, ale o zvířatech není téměř nic. Jsou to výjimky, které se sem tam někde na krátkou chvíli objeví. Převážně je tvoří samolepky na černo vylepované v MHD či na sloupech pouličních lamp. Na téma práva zvířat bylo napsáno mnoho publikací, avšak jen zlomek z nich je s etickým kontextem.

Pro ochranu zvířat existuje mnoho právních norem, avšak jsou nedostatečně promyšlená a připadá mi, jako kdyby byla vytvářena jen pro to, aby byl splněn nějaký úkol či morální požadavek anebo jen pro to, že to konvence vyžaduje a je to jednoduše moderní. Tudíž chybí zákonná úprava mnoha věcí, či některé právní normy nemají rozšířené pole působnosti a jsou tedy velmi úzce orientovány, příkladem může být velmi specifický zákon pro regulaci importu a exportu ohrožených druhů. Netvrdím, že nejsou tyto zákony potřebné, či že jsou zbytečné, jen si myslím, že mnoho zákonů chybí či tam, kde jsou přítomny, není zajištěna jejich dostatečná vymahatelnost. Mnoho lidí se zřejmě domnívá, že zvíře, které je vezeno na porážku může být převáženo velmi nehumánně a může během cesty trpět například zimou, vedrem, nedostatkem vody, prostoru, jen pro to, že jeho život bude za několik málo hodin ukončen. Celá situace se zlepšuje postupně, ale velmi pomalu. Spousta věcí byla omezena či zakázána, ale ještě mnoho věcí je legálních. Například bez anestetik prováděné odřezávání selatům ocásků, býčkům kastrace, aj.

Ve své práci se pokusím naplnit cíl a to, zjistit, najít, vysvětlit a prokázat, zda je a do jaké míry je, ospravedlnitelné využívat zvířata ve

prospěch člověka. Při naplňování tohoto cíle budu vycházet z nastudované odborné literatury. Na tomto základě se pokusím utvořit závěr s ohledem na vymezený cíl. Stanovený závěr bude podložen odbornou literaturou. Tento závěr chci poskytnout jako námět pro další možné zpracování a další možné prohlubování a ověřování. Velkým úspěchem pro mne bude, když má práce někoho inspiruje třeba k boji za práva zvířat, či propagaci tohoto vážného tématu, nebo jen někomu změní pohled na využívání zvířat.

Práci jsem pro lepší přehlednost rozdělila na 3 větší kapitoly. První se zabývá právními normami, předpisy, které se týkají zvířat. Jsou zde uvedeny zákony a předpisy, které se zabývají ochranou zvířat. Snažila jsem se zde uvést právní normy na území České republiky, ale i zahraniční, respektive převážně v rámci Evropské unie.

Následující velkou kapitolou je část, kterou jsem nazvala podobně jako téma práce a to, zvířata jako nástroj lidí. Je zde uvedeno mnoho způsobů, jakými zvířata využíváme pro naši potřebu, jak je vykořisťujeme, chováme jen pro naši potěchu, za jediným účelem a jak si myslíme, že můžeme vše. Záměrně jsem pro svou práci vybrala velmi kontroverzní a kruté způsoby využívání zvířat. Pravděpodobně nejspornější, je využívání zvířat pro maso. Tento způsob využívání zvířat budí v mnoha lidech mnohé myšlenky a otázky, zda je správné maso jíst či nikoliv. Dalším velmi závažným tématem je testování léků, kosmetiky a drogistického zboží na zvířatech. Téma testování, hraje velmi důležitou roli v ochraně zvířat. Toto téma je společností řešeno nejvíce. Způsob využívání zvířat pro jejich kůže a kožešiny, je lehce v pozadí, protože nyní není moderní, nosit kožichy a pravé kůže zvířat. Ale tento způsob považuji také za velmi důležitý. Úmyslně jsem vybrala i velmi rozporuplný způsob zneužití zvířat, kterým je stavení zvířat do role našich domácích

mazlíčků. Vynechala jsem různé druhy využívání zvířat pro lidské pobavení, a to z toho důvodu, že již do mé tematiky nespádají, navíc by práce byla již příliš rozsáhlá a chaotická.

Poslední kapitola mé práce je o tom, jak se k tomuto tématu staví filozofové a teologové. V této části práce se zabývám tím, jaký je pohled na toto téma od jiných lidí, než jen těch, kteří se s tím přímo setkali, či v daném odvětví pracovali či pracují. V teologické části jsem se pokusila o nástin toho, jak na práva zvířat nahlíží Bible a celé křesťanství. Další podkapitolou je etický rozměr této problematiky. Zde jsem se pokusila o sepsání důležitých myšlenek a názorů různých filozofů, jak oni nahlíží na zvířata a jak všeobecně se bioetika staví ke zvířatům.

1. Práva zvířat

Lidé často omlouvají svou „krutost a bezohlednost známou frází: „Vždyť jsou to ‚jenom zvířata‘ (případně ‚jenom‘ indiáni nebo ‚jenom‘ židé).“¹ Toto mi přijde jako jakési zaklínadlo, které nás provází po dlouhou řadu let. Je smutné, že až na základě těchto skutečností, často velmi tragických, vznikají zákony, které usilují o nápravu narušeného stavu rovnováhy. Proto se mnoho lidí snaží o založení právních norem, které by chránily poškozené. „Aby bylo možné chránit zvířata, mnoho filosofů považovalo za samozřejmou nutnost udělit zvláštní práva i jim. Zajišťovala by jim ochranu hlavně před těmi lidmi, kteří zvířata v lásce nemají anebo jim vadí pouze některá z nich.“² Tomu dnes předchází například zákon, který zakazuje týrání zvířete. Tyto zákony jsou potřebné, protože někteří lidé, kteří by již byli schopni přiřknout zvířatům práva, by mohli volit mezi druhy zvířat, kterým práva přivlastnit a kterým zase ne. A nehleděli by na to, že podstatný není druh zvířete, ale fakt toho, že každé zvíře může cítit bolest. Proto „tyto zákony existují pouze díky přesvědčení, že vepří a jiná hospodářská zvířata jsou schopni trpět a že je povinností každého, kdo s nimi pracuje, zmírňovat jejich utrpení na co nejmenší míru.“³

Boje za práva zvířat se začínají postupně rozšiřovat a začínají být v dnešní době fenoménem. Hnutí za práva zvířat jako takové vzniká až ve 20. století, ale jeho kořeny sahají až do starověku. Již v této době se začínají objevovat první náznaky ochrany zvířat a přírody. Například pythagorejci byli vegetariány. Samozřejmě otázkou je, do jaké míry to bylo z důvodu jejich filozofie, anebo do jaké míry soucítily se zvířaty. „Pythagorejci totiž inklinovali

¹ Kohák, s. 28

² Chapouthier, s. 17

³ Masson, s. 115

k panteistické mystice. Věřili v převtělování duší, a proto odmítali zabíjet a pojídat zvířata.⁴

Je nezbytné přiznat, že v chápání lidské civilizace se vyskytuje povrchní úsudek, podle kterého jsou práva pouze záležitostí člověka, protože právě člověk je pánem tvorstva a zbylí tvorové mu jsou podrobni. V podstatě se značný kus lidí domnívá, že zvířata tu jsou pouze proto, aby lidem sloužila. „Většina z nás si myslí, že lidský život je cennější než zvířecí.“⁵ Ale samozřejmě se najdou i tací, kteří s těmito názory nesouhlasí a bojují proti nim. Podle těchto lidí bychom měli ke zvířatům chovat úctu a respekt. Zvířata bychom měli chápat jako součást našeho lidského prostředí. Mnoho z nás si myslí, že naše schopnost racionálního chápání a schopnost řeči nás činí nadřazenými nad ostatními tvory. Vždyť i jiní tvorové, stejně jako my, zajisté dychtí po životě, zdraví, respektu či úctě. Tak co nás tedy přivádí k rozdělování a určování sekcí „my lidi“ a „oni zvířata“?

Někteří odpůrci zvířecích práv namítají, že zvířata nemají určité vlastnosti či schopnosti, které jsou charakteristické pro lidi, avšak ne všichni jsme si v těchto schopnostech rovni, nicméně každá lidská bytost má tyto schopnosti alespoň v nějaké míře, zvířata vůbec. Například lidé jsou morálně zodpovědní, za to co udělají, ale zvířata ne. Ve chvíli, kdy lidé přiznají, že jsou zodpovědní za své činy, přijímají tím nějakou svou morální autonomii. Tudíž mají morální nezávislost. Tímto argumentem tedy lze vyvrátit námitky toho, že někteří lidé, například lidé s velmi nízkým inteligenčním kvocientem, kteří byli zbaveni svéprávnosti, jsou schopni také morální zodpovědnosti. Od lidské bytosti můžeme očekávat, že bude reagovat způsobem, jakým zvířata

⁴ Šiler, s. 5

⁵ Frey, s. 165

nemohou, zvířata nemůžou být motivována altruistickými nebo morálními důvody. Zvířata nejednají, či nejsou schopna rozlišit, co je a co není korektní. Ale to samozřejmě nevylučuje to, že zvířata nemohou jednat pod vlivem sympatií či lítosti.⁶

Autora Massona, kterého Čejka uvádí ve své knize, *Jejich jest království*, dráždí představa, že někdo vlastní zvíře, „nechápu totiž, jak by někdo mohl vlastnit živou bytost, ať již zvíře nebo člověka.“⁷ S autorem se poměrně ztotožňuji. Mě to sice až tak nedráždí, ale také mi to vadí. Už jen z podstaty toho, že vlastnit můžeme pouze věc, nikoliv živého tvora. Ale myslím si, že tento výraz je pouze pozůstatkem toho, kdy zvíře bylo bráno jako věc. Navíc k tomu dopomáhá to, že třeba u rodokmenů psů či koček, jsou psáni majitelé, je to jako u auta či domu. „V převážné části světa dnes nemůžeme vlastnit jinou osobu podobným způsobem, jakým vlastníme automobil. Zákony se rovněž začínají přiklánět k názoru, že člověk též nemůže „vlastnit“ zvířecího společníka.“⁸

1.1. Základní právní normy

První pohnutky ohledně práv zvířat můžeme zaznamenat již ve starém Řecku. Během historie se již několik filozofů a i obyčejných lidí snažilo o záchranu zvířat. Tou nejzákladnější a nejstěžejnější právní normou je Všeobecná deklarace zvířecích práv. První verzi této deklarace sepsal ve Francii Georges Heuse, předseda a zakladatel Mezinárodní ligy za zvířecí práva. Tento text byl v roce 1973 s některými změnami přijat Národní radou na

⁶ Steinbock, s. 252

⁷ Masson in Čejka, s. 121

⁸ Masson in Čejka, s. 103

ochranu zvířat. Výsledná verze, která je nám dnes známa a která byla vydána roku 1978, byla upravena několika spolky na ochranu zvířat a některými osobnosti z vědeckého či kulturního světa. Tato verze byla schválena již v roce 1977 na mezinárodním sjezdu ochránců zvířat v Londýně, ale slavnostně vyhlášena byla až v roce 1978 v sídle UNESCO v Paříži.⁹ Tato deklarace je důležitá ve své filozofii, kterou nám nabízí. Dává nám bioetické zásady, které nás vedou k znovuobjevení přírodní rovnováhy.

V posledních letech vznikly dvě právní normy, které byly rozsáhlé svým polem působnosti a vlivu. Došlo k zapojení několika zemí najednou. „Nejdůležitější krok byl učiněn na úrovni Spojených národů: bylo to přijetí Úmluvy o biodiverzitě na Summitu o Zemi v Riu de Janeiru v roce 1992, jež se týká zachování rozmanitosti druhů na této planetě.“¹⁰ Tato úmluva se řadí mezi jedny z nejvýznamnějších mezinárodních úmluv, které se zabývají životním prostředím. Ale „nemáme žádnou záruku, že Úmluva o biodiverzitě povede k velkému obratu vztahů mezi lidmi a zvířaty. (...) Stále platí, že vztah mezi lidským a zvířecím světem není v pořádku a cesta zkázy pokračuje v nezměněné míře.“¹¹ Ačkoliv existují tyto významné úmluvy, není jimi garantováno, že se lidé budou chovat zodpovědně a vybudují či zanechají pro budoucí generace rozmanitou, plnohodnotnou a neznečištěnou planetu.

Druhá velká a podstatná změna v chápání a pojetí zvířat přišla „v roce 1997 v Evropské unii. Do té doby byla zvířata klasifikována Římskou smlouvou, zakládající EU, jako zboží nebo produkty. V roce 1997 v Amsterdamu podepsalo po dlouhé kampani organizací na ochranu hospodářských zvířat všech 15 členských států Evropské unie právně závazný

⁹ Chapouthier, s. 35-37

¹⁰ Birch, Vischer, s. 11

¹¹ Birch, Vischer, s. 11-12

Protokol o zvýšené ochraně a respektování welfare zvířat, v němž jsou zvířata uznána za ‚cítící bytosti‘. To znamená, že v EU jsou nyní zvířata považována za živé tvory, kteří mohou trpět a cítit bolest, anebo – pokud jim to umožníme – být spokojeni.¹² Tento Protokol posouvá opět hranice v pojetí zvířat. Jsou zde položeny základy pro změnu chápání zvířat a zajištění jejich pohody.

„Dalším velkým mezníkem v historii ochrany zvířat byla mezinárodní konference o welfare (životní pohodě) zvířat v březnu 2003 v Manile. Hlavním smyslem Deklarace o welfare zvířat je to, aby byla také otázka životní pohody zvířat uznána jako celosvětově závažný úkol.“¹³ V rámci welfare zvířat bylo ustanoveno 5 svobod, podle kterých by se lidé, kteří se věnují chovu zvířat, měli řídit. Jde o jakési minimum, které lze zajistit zvířatům pro spokojenější a pohodlnější život. Měli bychom pamatovat, že ať už máme jakákoli práva a omezení, „nikdo nemá právo upírat život a svobodu nikomu jinému.“¹⁴ Pokud se tímto lidé budou řídit, nebudeme potřebovat stále nové právní normy.

- Svoboda od hladu a žízně = nerušeným přístupem k čerstvé vodě a krmivu zaručujícím plné zdraví a tělesnou zdatnost
- Svoboda od nepohodlí = poskytnutím odpovídajícího prostředí včetně úkrytu a pohodlného místa k odpočinku.
- Svoboda od bolesti, zranění a onemocnění = prevencí anebo rychlou diagnózou a léčením
- Svoboda od strachu a stresu = zajištěním takového prostředí a zacházení, které vylučují psychické strádání
- Svoboda projevit přirozené chování = poskytnutím dostatečného prostoru, vhodného prostředí a společnosti zvířat téhož druhu

¹² Kolářová, s. 17

¹³ Kolářová, s. 17

¹⁴ Kohák, s. 40

1.1.1. Práva zvířat v ČR

Do této kapitoly jsem vybrala dle svého uvážení jen ty nejzásadnější právní normy. Také jsem volila především ty, které nějak upravují oblast, kterou ve své práci zpracovávám. Právní normy jsou rozděleny do tří celků a jsou seřazeny podle důležitosti a jisté své nadřazenosti. Druhý a třetí celek je na stejné rovině, ale obsahově a povahově jsou zákony ve druhém celku rozsáhlejší a všeobecnější, proto jsem je hierarchicky zařadila nad zákony ostatní.

První dvě právní normy jsou uvedeny především pro svou důležitost a povahu. Obě normy jsou těmi nejvyššími a nejdůležitějšími normami v České republice, jen každá právní norma je jinak zaměřena. A již v nich můžeme nalézt zmínky o životním prostředí. Váha těchto norem je přibližně stejná. Pokud bude v rozporu Listina a Ústava, má Ústava přednost, pokud tedy není spor ve věci lidských práv, v tomto případě by právně dostala přednost Listina.

- *Ústava ČR*
právní regulace obsažená v čl. 7 Ústavy ČR, kde si stát ukládá povinnost k šetrnému využívání přírodních zdrojů a ochrany přírodního bohatství.¹⁵
- *Listina základních práv a svobod*
V čl. 35 se můžeme dočíst o tom, jak máme právo na příznivé životní prostředí, že máme právo na včasné a úplné informace o životním prostředí a že nesmíme ohrožovat ani poškozovat ŽP.¹⁶

¹⁵ Ústava ČR, čl. 7

¹⁶ Listina základních práv a svobod, čl. 35

Níže jsou zmíněny obecné právní normy, které upravují mimo jiné i přístup ke zvířatům a dále také upravuje trestní zákoník postihy a sankce za trestné činy spáchané na zvířatech. Je zde také vysvětleno, co je trestným činem.

- *Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník*
V § 203 je ustanoven trestný čin týrání zvířat a stanovené sankce
- *Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník*
V něm především §494, který upravuje, že zvíře není věc (ale doposud tomu tak bylo, dle starého zákona č. 40/1964 Sb, občanský zákoník)
„Živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.“¹⁷

Jako poslední je zmíněno pár zákonů, které se zabývají ochranou zvířat. Česká republika má těchto zákonů více, ale zde jsem uvedla pouze tři, které se zaměřují na ochranu zvířat a přírody. Tyto zákony procházely jistým vývojem a svou hodnotou se posouvaly stále výš. Dnes jsou tyto zákony vcelku dobře propracované, ale stále zde chybí úprava vymahatelnosti. Jaký trest se stanoví, když se zákon poruší.

- *Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání*
„Účelem zákona je chránit zvířata, jež jsou živými tvory schopnými pociťovat bolest a utrpení, před týráním, poškozováním jejich zdraví a jejich usmrcením bez důvodu, pokud byly způsobeny, byť i z nedbalosti, člověkem.“¹⁸

¹⁷ §494 z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁸ §1 z. č. 246/1992 Sb., zákon na ochranu zvířat proti týrání

- *Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny*
„Účelem zákona je přispět k udržení a obnově přírodní rovnováhy v krajině, k ochraně rozmanitostí forem života, přírodních hodnot a krás, k šetrnému hospodaření s přírodními zdroji.“¹⁹
- *Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči*
Stanovuje požadavky veterinární péče na chov a zdraví zvířat a na živočišné produkty, upravuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob, soustavu, působnost a pravomoc orgánů vykonávajících státní správu v oblasti veterinární péče, jakož i některé odborné veterinární činnosti a jejich výkon.²⁰

1.1.2. Práva zvířat ve světě

V celosvětovém měřítku je nespočet různých úmluv, směrnic, nařízeních, dohod a zákonů, které nějakým způsobem upravují vztah zvířete s lidmi, usměrňují nás v používání určitých věcí, nařizují nám ochranu nejen zvířat, ale i rostlin, ekosystémů, apod. Vzhledem k velkému počtu těchto norem, jsem vybrala na základě svého uvážení jen některé z nich. Důvodem byla buď jejich vysoká významnost, či jejich ratifikace naším státem anebo jejich zajímavost a souvislost s obsahem mé práce.

Tyto první tři právní normy jsou velmi významné a především známé i mezi lidmi. Všeobecná deklarace zvířecích práv je jednou z nejhlavnějších norem, která upravuje práva zvířat. Směrnice o používání pokusných zvířat je velmi důležitým nařízením. Pokusná zvířata jsou velmi palčivým a kontroverzním tématem, které je nutné stále právně regulovat. Úmluvu CITES jsem vybrala

¹⁹ Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny

²⁰ Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči

pro to, že obsahuje mimo jiné také regulaci exemplářů z části zvířat a je velmi důležitá pro zachování biodiverzity.

- Všeobecná deklaráce zvířecích práv
- Směrnice 2010/63/EU, upravuje používání pokusných zvířat
- Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES)

Dalšími právními závazky jsou jednotlivé Evropské dohody, kterých je samozřejmě několik desítek stovek až tisíců. Tyto dohody upravují smluvně určitý předmět dané dohody mezi členskými státy. Níže je vybráno pár dohod, které Česká republika také ratifikovala.

- Evropská dohoda o ochraně obratlovců používaných pro pokusné a jiné vědecké účely (č. 116/2003 Sb. m.s.)
- Evropská dohoda o ochraně zvířat chovaných pro hospodářské účely (č. 21/2000 Sb. m. s.) Tato dohoda se týká výživy, ošetřování a ustájení zvířat, která jsou chována pro produkci potravin a jiné zemědělské účely.
- Evropská dohoda o ochraně zvířat při mezinárodní přepravě (č. 20/2000 Sb. m. s.) Tato dohoda se zabývá problematikou dopravy zvířat, vytyčuje přísné podmínky pro přes hraniční převoz.
- Evropská dohoda o ochraně jatečních zvířat (č. 114/2003 Sb. m. s.) zabývá se přechováváním, znehybněním, omračováním a porážením domácích zvířat. Těmito zvířaty mohou být jen lichokopytníci, přežvýkavci, prasata, králíci a drůbež.

- Evropská dohoda o ochraně zvířat v zájmovém chovu (č. 19/2000 Sb. m. s.) Tato dohoda se týká výživy, ošetřování a ustájení zvířat, která jsou chována pro produkci potravin a jiné zemědělské účely.
- Evropská dohoda o ochraně oblíbených zvířat z roku 1976. Oblíbenými zvířaty se rozumí každé zvíře držené člověkem v domácnosti, pro jeho potěšení a společnost. Tato dohoda vešla u nás ve známost po roce 2004 kvůli plošnému zákazu kupírování ocasů a uší domácích mazlíčků.

Poslední zmíněné právní normy se týkají využívání zvířecích kůží pro výrobu oděvů. První směrnice se týká kůží tuleňů, protože některé druhy tuleňů jsou již tímto lidským počínáním velmi ohroženi a hrozí jejich vyhubení. Poslední zmíněné Nařízení Rady je o zákazu používání nášlapných pastí při lovu zvířat ve volné přírodě. Česká republika tuto právní normu také ratifikovala.

- Směrnice Rady 83/129/EHS, o dovážení kůží z určitých tuleních mláďat a výrobků z nich do členských států
- Nařízení Rady, o zákazu používání nášlapných pastí (91/3254/EHS),

Veškeré tyto normy a nařízení se vyvíjeli a formovali postupem času. Jejich vznik zapříčinila vždy nová krutost lidí ke zvířatům. Bez těchto právních úprav bychom již dávno vyhladili mnoho zvířecích druhů anebo bychom narušily přirozené ekosystémy. Jejich důležitost je nezpochybnitelná, ale u některých je stále neurčitá vymahatelnost. Tudíž spousta z těchto právních úprav je třeba ještě více dopracovat. A to především jejich vymahatelnost a postižitelnost.

2. Zvířata jako nástroj lidí

Mnohými lidmi jsou v dnešní době zvířata chápána a brána spíše jako věc, než jako živý tvor, který cítí bolest a utrpení. V tomto náhledu na zvířata nás utvrzuje Občanské právo, ve kterém je o zvířeti hovořeno jako o věci. To se má teď s nástupem Nového občanského zákoníku změnit. Zvíře již zde není chápáno jako věc. „Živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.“²¹ Ale doposud tomu tak bylo. Bude dlouho trvat, než se toto smýšlení přemění. Vždyť pojetí zvířete jako věci je velmi staré – již od vzniku římského práva, zvíře jako věc je v této právní normě takto bráno, v systému civilního neboli občanského práva v oddíle Věcného práva. Nenajdeme zde přímo větu „zvíře je věc“, ale o zvířeti je v celém oddíle Věcného práva hovořeno jako o věci. A je také chápán jako předmět tohoto oddílu. Většinou se o zvířeti jen zmiňují, například v souvislosti s tím, že ho můžou lidé zdědit společně s pozemkem, nebo že se zvíře stává majetkem i ve chvíli, kdy ho někdo uloví, a dále se zvíře může stát i předmětem dražby²² – což již nyní Nový občanský zákoník do jisté míry omezuje, ale stále zůstává, že zvíře se může stát předmětem dražby. Proti tomu samozřejmě ještě některé organizace na ochranu zvířat bojují.

Tudíž na základě tohoto starého práva stále zůstává v povědomí lidí, že zvíře je věc a také převládá do dnes názor, že zvíře můžeme pojmout jako něco, co patří člověku. Člověk si tedy na zvířata vytváří jakýsi nárok. Ve své podstatě je celkem jedno, v jakém směru chápeme zvířata jako samozřejmost. Lidmi vytvářený nárok na zvířata může být v podobě nároku na domácího

²¹ §494 z. č. 89/2012 Sb., Občanský zákoník

²² Sommer, s. 268 - 273

mazlíčka, nároku na produkty ze zvířat, či nárok na zdraví nezávadných léků, kdy v jejich pozadí je utrpení mnoha zvířat. Zvířata „jsou pouhým majetkem a prostředkem k uspokojení našich četných potřeb.“²³ Menší, ale stále převládající samozřejmostí jsou různé druhy terapií, které se provádí za pomoci zvířat, takzvaná animoterapie či zooterapie. Ani v tomto případě neznáme názor zvířat. Někteří chovatelé mohou tyto tvrzení dementovat, ale lidé s jistotou nemohou říci, zda zvířatům vadí či nevadí sloužit nám lidem. Sice ve většině případů slouží pro dobro lidí, ale pořád zde chybí jejich právo volby, které lidé, na rozdíl od zvířat, mají. „Zvířata jsou ovládána lidmi jako nikdy předtím a podléhají jejich libovůli.“²⁴ Měli bychom si uvědomit, že „zvířata jsou zde s námi, nikoliv jen pro nás.“²⁵ Proto bychom měli změnit svůj přístup a názor ne jejich existenci. Nemyslím si, že je dobré zacházet se zvířaty jako s věcí, využívat je a nevážit si jich. Náš pohled na zvířecí říši by se měl razantně změnit. Měli bychom na zvířata hledět jako na tvory, kteří potřebují naší ochranu. Náš vztah ke zvířatům by měl být podobný jako vztah rodičů a dětí, zejména z pozice síly a nadřazenosti, kterou nad nimi máme.²⁶ Domnívám se, že alespoň toto minimum bychom měli dodržet. A když už se je přeci jen rozhodneme využít, neměli bychom zapomínat, že zvířata nejsou schopna slovně vyjádřit svůj nesouhlas. Zvířata se sice nějakým způsobem brání a protestují, ale to je evidentně pro nás nedostačující a nedokážeme tomu porozumět, protože pokud bychom toho byli schopni, nemohli bychom se k nim chovat tak, jak se chováme. Zvířata jsou tedy odkázána pouze na naši dobrou vůli, kterou ne vždy prokážeme.

²³ Čejka, s. 5

²⁴ Birch, Vischer, s. 9

²⁵ Scully in Čejka, s. 15

²⁶ Angus, s. 64

Lidé v novověku se moc nezabývali pocity a bolestí zvířat. Když chovali zvířata na maso, prostě ho zabili často tím nejkrutějším způsobem, prostě tak, aby zajistili co nejlepší a nejměkčí maso. K mému nepochopení se velmi často bavili týráním zvířat. Tím mám na mysli jejich zábavu nad tím, jak smečka psů roztrhala například laň. Naštěstí toto se u nás změnilo s příchodem Ferdinanda V. Dobrotivého. „Až do jejich zákazu císařem Ferdinandem V. Dobrotivým byly oblíbenou zábavou Pražanů „štvanice“ na ostrově, který dodnes nese jejich jméno. Záliba v podívání, jak psí smečka roztrhá laň nebo medvěda, nese svědčí o příliš vyvinutém soucítění se zvířaty.“²⁷ Je ale zvláštní, že na druhou stranu zase lidé v této době žili „v intimním styku se zvířaty.“²⁸ Vzhledem k tomu, že zvířat bylo mnoho, žili s lidmi v domech. „Lidé je vnímali osobně. Krávy měly svá jména, lidé s nimi hovořili, šňořili je a ještě více koně.“²⁹ „Snad nejlepší ‚společenské‘ postavení měli psi.“³⁰ Zprvu to bylo pro jejich užitečnost, např. využití jako tahoun pro vozíky a postupem času se stává i domácím mazlíčkem. I přes tento posun v chápání zvířat, je stále dodnes využíváme všemi možnými a dostupnými praktikami. A vůbec si neuvědomujeme, nebo nám přinejmenším nepřijde divné, že „miliardy hospodářských zvířat jsou každoročně podrobeny velmi bolestivým zákrokům bez jakéhokoliv zmírnění bolesti, postiženy zhoubnými a chronickými nemocemi, aniž jim je poskytnuta i ta nejnutnější veterinární péče, nespočet zvířat je těžce zraněno během chovu, transportu, při četných nehodách a přírodních katastrofách, ponecháno trpět bez jakékoliv pomoci, pohřbeno zaživa či spáleno jako nepotřebný odpad.“³¹

²⁷ Kohák, s. 36

²⁸ Kohák, s. 36

²⁹ Kohák, s. 36

³⁰ Kohák, s. 37

³¹ Čejka, s. 7

2.1. Testování na zvířatech

Domnívám se, že v dnešní době lidé berou jako samozřejmost dostupnost různých léčiv a širokou škálu kosmetických a drogistických výrobků. Jen ale málokdo z nás si uvědomuje, co za většinou léků, kosmetických výrobků a drogistického zboží stojí. V pozadí této široké nabídky stojí utrpení zvířat, na kterých jsou tyto výrobky testovány. Je sice pravdou, že mnoho kosmetických společností již odmítá testovat své výrobky na zvířatech a pyšně se s tím chlubí, ale je zde velké „ALE“. Již malá část z těchto společností, která získává nálepkou přeškrtnutého králíka, jež značí, že výrobek nebyl testován na zvířatech, může opravdu s čistým svědomím prohlásit, že jejich výrobky nejsou testovány na zvířatech. To je zapříčiněno tím, že některé kosmetické společnosti, uvedou, že jejich výrobky nebyly testovány na zvířatech, avšak již neuvedou, že použité složky pro výrobu daného výrobku, na zvířatech testovány byly. Toto tvrzení se ale netýká členských států Evropské unie a pár výjimek mimo Evropu, například Irska, Brazílie, Japonska.

Je na zvážení, zda vědci, kteří provádějí výzkumy na zvířatech, mají nějaké výčitky, zda soucítí s těmi testovanými zvířaty a zda si uvědomují, že zvířatům vědomě způsobují bolest a utrpení. Linzey ve své knize uvádí, že vědec se dívá na zvířata v laboratoři jen z čistě vědeckého hlediska, zajímají ho jen data, data, která se vztahují k „problému“, jež chce vyřešit.³² Dle tohoto tvrzení tedy usuzuji, že vědci, kteří provádí testy na zvířatech, nemohou mít svědomí vůči utrpení a bolesti, kterou způsobují. Troufám si říct, že u těchto lidí bude i jistá absence jakékoliv morální otázky. Pokud ale chybí i morální otázka, může být přítomna morální hodnota? Morální otázka, která by

³² Linzey, s. 210

pravděpodobně měla výzkum vědce provázet, se jej ale netýká, protože on je „výzkumník, který vědecky vyšetřuje.“³³ Je možné, že některé morální hodnoty u vědců přítomny budou, ale myslím si, že s přibývajícím časem, který v laboratoři tráví, se tyto hodnoty devastují. Tomuto člověku se musí posunout hranice vnímání hodnot. A následně vyvstává otázka, jestliže má jakýkoliv vědec takto posunuté hranice vnímání hodnot, může být ještě schopen rozlišování „dobrého či špatného“ při formulování svého názoru? „Stejně jako lze krysou naučit, aby zmačkla knoflík, jelikož chce dostat potravu, lze naučit člověka, kterému je odměnou profesionální prestiž, aby ignoroval etické otázky, jež při experimentování nastanou.“³⁴ Pravděpodobně jsou tito lidé již tak otupělí svou prací, že nevnímají to, co dělají a jakou bolest svými činy zvířatům působí.

Počet zvířat, která vědci v rámci vědy využijí pro své experimenty „lze pouze odhadovat. Každopádně se jedná o čísla velmi vysoká, celosvětově rozhodně stovky milionů.“³⁵ Singer ve své knize uvádí svůj odhad kolem 25-35 milionů zvířat. Podle něj je tento počet zvířat každoročně použit pro výzkum.³⁶

2.1.1. Testování léků

Snad úplně jedna z nejhorších variant „testování“ je pro mne vivisekce. Už jen samotný pojem ve mne vyvolává nepříjemný pocit a napovídá, že se zcela jistě nejedná o nic dobrého. „Nastane doba, kdy se svět bude dívat zpět na naše moderní vivisekce ve jménu Vědy stejně, jako se nyní díváme na hořící

³³ Linzey, s. 208

³⁴ Singer, s. 83

³⁵ Surynek, s. 2

³⁶ Singer, s. 50

hranice ve jménu náboženství.³⁷ Pravděpodobně nejznámějším a nejzásadnějším citátem, který pohnul světem a byl do jisté míry reakcí na vivisekce, je citát od Jeremyho Benthama „Otázka není, zda mohou uvažovat nebo zda mohou mluvit, ale zda mohou trpět.“³⁸ Toto je velmi moudré uvažování, kterým bychom se měli řídit.

Co týče testování léků na zvířatech, a provádění nejrůznějších lékařských testů, jsou názory lehce rozporuplné. Jedna skupina lidí tyto testy schvaluje, protože mají pomoci lidem, druhá je odsuzuje a tvrdí, že nejsou spolehlivé. Krysy ani lidi nesnáší bolest (...), ale pokud můžeme lidem zachránit život a uchránit je od bolesti a smrti, skrze experimentování a utrpení zvířat, pokud je to ta jediná a možná věc, jak tomu předejít, tak si myslím, že je to ospravedlnitelné. A to pro to, protože si myslím, že lidské životy jsou cennější. A to kvůli určitým schopnostem a dovednostem, které lidi mají a zvířata ne.³⁹ S tímto autorovým názorem nesouhlasím, domnívám se, že vždy je jiná možnost, jak daný lék otestovat. Nejsem samozřejmě lékař ani vědec, ale už jen z praktického života lze usoudit, že vždy se lze rozhodnout jinak a učinit něco jinak. Nehledě na to, že již mnoho vědců přiznalo, že pokusy na zvířatech nejsou nutné. Dokonce jsou častokrát zbytečné. Další z názorů odsuzuje mučení zvířat, považuje je za krutý čin, protože zvířata když jsou mučena, podstupují bolest. A podle autora nechávat zvířata trpět z důvodu vidiny velkého profitu (zisku), se taky může zdát zbytečné a tím pádem kruté, ale jsou zde případy, kdy se to zdá být správné a přínosné, jako je třeba pokrok znalosti medicíny, kterého jde dosáhnout pouze vystavením zvířat bolesti v experimentech.⁴⁰ Naopak proti tomuto názoru se staví Singer, který tvrdí, že

³⁷ Masson in Čejka, s. 103

³⁸ Bentham citováno in Prchalová, s. 22

³⁹ Steinbock, s. 253-254

⁴⁰ Steinbock, s. 250

„jestliže bytost trpí, pak nemůže být morálně ospravedlnitelné odmítnout vzít toto utrpení do úvahy.“⁴¹

Již výše zmiňovaný kontroverzní filozof Peter Singer má mnoho důvodů a názorů na ospravedlnitelnost testování léků na zvířatech. Který velmi zajímavě uvádí, že pokud jsme schopni, obhájit si daný pokus na zvířeti, tak že bychom byli schopni pro testování použít s klidným svědomím i malé dítě, či starce, lze náš pokus morálně ospravedlnit. Protože v tuto chvíli je evidentní, že pokus je nepostradatelný a je ho třeba, i za cenu lidské oběti. Pokud jsem schopni morálně obhájit provedení pokusu na lidech, lze morálně ospravedlnit experiment na zvířeti. Často byla tato myšlenka mylně chápána a špatně prezentována. Lidé se domnívali, že Singer navrhuje nahrazení zvířat v laboratořích slabými a bezbrannými lidmi, například miminky, seniory, či mentálně postiženými lidmi. Avšak význam této myšlenky je jiný. Jde o to, že pokud nejsme schopni obhájit svůj experiment, který chceme provádět na zvířeti, tím, že ho otestujeme na člověku – jakémkoli, v jakémkoli stádiu vývoje a inteligenci – pak je experiment morálně neospravedlnitelný a nelze ho provést ani na zvířeti. Na základě této myšlenky lze říci, že žádný pokus v odvětví kosmetiky, není morálně ospravedlnitelný.

Naprosto nesmyslný a navíc ještě ke všemu neospravedlnitelný příklad lze uvést testování zvířat, které vědci testovali na prokázání špatného vlivu vysokých teplot. „Čím dříve je snížena tělesná teplota, tím větší jsou šance na uzdravení.“⁴² Vědci tím chtěli demonstrovat, že je pro člověka špatné vystavování se vysokým teplotám a nepodáváním tekutin. Nepochopím důvod toho, proč vědci způsobovali obrovské utrpení zvířatům, aby nakonec zjistili,

⁴¹ Steinbock, s. 251

⁴² Singer, s. 75

že oběti úžehu by měly být ochlazeny. Především je to pro mne nepochopitelné z toho důvodu, že tento fakt, je nám znám již několik desítek možná i stovek let, mnozí z nás se o něm přesvědčili na vlastní kůži a jedná se o něco, co nám sděluje náš zdravý úsudek. Nehledě na to, že vědci podotkli, že „nálezy jsou ve shodě se záznamy na lidech,“ proč tedy muselo trpět několik zvířat, aby se učinil závěr, který je po několik let znám a je znám především od lidí, kteří utrpěli přirozený úžeh. Problém vidím především v tom, že mnoho vědců používá formulaci, že „zvířata pro tuto studii byla pořízena, udržována a použita v souladu se zákonem na ochranu zvířat.“⁴³ Tato formulace veřejnost uklidní a vědce ochrání před postihem. Nikdo již pak dál neřeší, co se děje za dveřmi laboratoří.

Zatím největší problém vidím v tom, že pokusy na zvířatech v dnešní moderní a technické době přetrvávají, ačkoliv nejsou třeba a již je opravdu nelze ospravedlnit. Jsem přesvědčena, že lze najít metodu, která ušetří zvířata od jejich utrpení. Setkávám se s názory, že testy na zvířatech opravdu nic neprokazují, že to, co vyhovuje jednomu druhu, jinému nemusí.⁴⁴ Na základě nalezených výpovědí a literatury, jsem opravdu přesvědčena, že testování na zvířatech je zcela zbytečné. Lze nalézt mnoho dokladů o tom, jak léky, které byly po několik let testovány na zvířatech, zabily či trvale poškodily zdraví lidí, kteří začali lék užívat. Naopak mnoho prospěšných léků bylo vyvinuto a testováno klinicky. „Mnozí vědečtí pracovníci postupně připouštějí, že výsledky pokusů na zvířatech za účelem jejich aplikace na člověka jsou zavádějící, často končí ve slepé uličce a konečně, což je na pováženou, mohou vést k mylným závěrům s fatálními důsledky – 90 až 95 účinné a bezpečné, se při klinickém testování na lidech projevilo jako látky neúčinné či dokonce

⁴³ Singer, s. 88

⁴⁴ Singer, s. 69

nebezpečné.⁴⁵ Je opravdu velmi málo studií vyvíjejících léky, které po řadě testů na zvířatech lze aplikovat na lidi. Nehledě na to, že výsledek není nikdy zaručený. Americká lékařská asociace již přiznala, že „zvířecí modely mají spornou přesnost. Studie na zvířatech týkající se testování léků často dokáže jen velmi málo nebo nic a lze je jen obtížně aplikovat na lidi.“⁴⁶ Dalším problémem mohou být vzniklé vedlejší účinky, které se u testovaného zvířete neprojeví, ale u člověka ano. „Důležité je, že zákonem stanovené testování bylo provedeno – výrobci léků tedy mají alibi a poškozený pacient má prostě smůlu.“⁴⁷

Někteří „experimentátoři, se často domáhají ospravedlnění experimentů na zvířatech tvrzením, že experimenty nás vedou k objevům o lidech.“⁴⁸ Domnívám se, že toto již dávno není pravdou. Většina experimentů je zcela zbytečná a zajisté nepřináší nové objevy. Singer neodsuzuje všechny experimenty, přiznává, že některé pokusy mohou přinést pokrok v lékařských či jiných oblastech. Ale značnou část pokusů označuje za spornou a přiklání se k tomu, že tyto poznatky je možné získat i vhodnějšími způsoby⁴⁹

Pochopitelně existují i lidé, kteří pokusy na zvířatech schvalují a obhajují. Zastánci pokusů na zvířatech jsou především lékaři, vědci a majitelé firem, které vyrábějí léky. Tyto skupiny lidí spojuje mimo jiné jeden hlavní názor, že testování je důležité pro lidi, testováním lze zabránit nebezpečným účinkům jednotlivých léků. Je však nesporné, že některé pokusy na zvířatech opravdu rozvoji medicíny přispěly. Například operace na zvířatech pomohly

⁴⁵ Surynek, s. 3

⁴⁶ Singer, s. 70

⁴⁷ Surynek, s. 3

⁴⁸ Singer, s. 65

Vlastní překlad, v originále: „experimenters often seek to justify experimenting on animals by claiming that the experiments lead us to discoveries about humans“

⁴⁹ Singer, s. 77

k rozvoji transplantací orgánů, především transplantaci srdce. Jiné pokusy na zvířatech zase podpořily vývoj vakcín proti smrtelným nemocem, jako je třeba tuberkulóza, obrna či spalničky.

2.1.2. Testování kosmetiky

Testování kosmetiky na zvířatech je v rámci Evropské unie od loňského roku zakázáno ve své celé šíři. Respektive, od roku 2004 je zakázáno testování na zvířatech finálních kosmetických výrobků. V roce 2009 byl tento zákaz rozšířen i na jednotlivé kosmetické složky. A to jak na jejich prodej, tak i dovoz v rámci Evropské unie. Ale do loňského roku nebyly zakázány 3 typy testů – toxicita po opakované dávce, reprodukční toxicita a toxikokinetika. Tyto tři testy byly zakázány až 11. 3. 2013. Jde sice o velký úspěch, ale zatím jde o jakousi dohodu, nebo doporučení, tudíž „uvedený zákaz ovšem neobsahuje žádné kontrolní mechanismy a záleží na jednotlivých státech, jakým způsobem budou jeho dodržování kontrolovat.“⁵⁰

Toto ale neplatí pro testování drogického zboží. Zde stále platí testování výrobků, či alespoň některých jejich složek na zvířatech. A stále zde platí kouzelná formule, že „pokusy na zvířatech jsou nutné pro ochranu lidí, pro jejich zdraví, pro životní prostředí.“⁵¹ Přesto se ale i dnes najdou lidé, kteří navzdory všem testům na zvířatech, podlehnou působení nějaké látky či samotného výrobku. Nebo minimálně je po čase zjištěno, že nějaká složka je pro člověka nebezpečná a rakovinotvorná. A co teprve působení těchto látek na životní prostředí. Spousta chemických látek obsažena v nejrůznějších čisticích prostředcích je škodlivá pro životní prostředí. Sám výrobce na tuto škodlivost

⁵⁰ <http://www.svobodazvirat.cz/novinky/jaka-je-situace-v-oblasti-testovani-kosmetiky-rok-od-zavedeni-evropskeho-zakazu.htm>

⁵¹ Schär-Manzoli, s. 109

upozorňuje piktogramem na obale, ale testování na zvířatech se vzdát nehodlá. Přitom je tento výrobek na českém trhu již přes 25 let „a životní prostředí pomalu umírá tak jako člověk; otráveno chemickými látkami.“⁵²

Stejně jako mnoho filozofů a zastánců práv zvířat, i já podotýkám, že není pro mne morálně ospravedlnitelné testování kosmetických a drogistických přípravků na zvířatech. Opravdu nevidím nejmenší důvod, proč by zvířata měla trpět bolestí a měla být mučena pro tak malichernou věc, jako je kosmetika. Tyto testy na vlasovou nebo obličejovou kosmetiku zajisté nepřispějí ke zmenšení či zastavení lidského utrpení. A proto, i kdybychom nenašli jinou možnost jak tyto produkty testovat jinými způsoby, proč bychom neměli jejich výrobu zastavit? Tak jako tak máme těchto produktů již dostatek.⁵³ Nehledě na to, že ve chvíli, kdy se na trh dostává nový výrobek, je právě testován na zvířatech, aby se vyloučili možné komplikace u lidí. Ve většině případů se již netestují osvědčené a staré výrobky či jejich složky, ale testují se právě nově vyvinuté výrobky či látky. Proč tedy „mají tisíce zvířat trpět, aby se na trh dostala nová rtěnka nebo vosk na parkety? Není už tak těchto výrobků příliš? Kdo má z jejich uvedení na trh prospěch, kromě výrobců, kteří očekávají zisk?“⁵⁴ Cíleně za ziskem jdou převážně velké korporace, mnoho malých, ojedinele i velkých společností již usiluje o to, aby jejich výrobky a jednotlivé složky jejich výrobků, nebyly testovány na zvířatech. Tudíž ženy mají dnes mnoho společností, od kterých mohou nakupovat kosmetiku, která nebyla testována na zvířatech. Na internetu si každý člověk, který podporuje netestování na zvířatech, může najít seznamy společností, které odmítají podporovat utrpení zvířat.

⁵² Schär-Manzoli, s. 109

⁵³ Singer, s. 65

⁵⁴ Singer, s. 66

Podobně nerozumím testování drogistického zboží, které je stejně plné chemických látek a již několik let víme, že tyto chemikálie člověku nesvědčí. Proč tedy vědci musí testovat na tyto účinky ještě zvířata? Piktogramy na lahvičkách nás samy varují před škodlivými účinky. Proč jsou tyto výrobky tedy prodávány? Když vezmeme v úvahu jejich škodlivost, na kterou nás upozorňují obaly a piktogramy, proč je ještě potřebujeme zkoušet na zvířatech?

2.2. Zvířata jako obživa pro lidi

Troufám si říct, že asi největší podíl mrtvých zvířat tvoří zvířata, která zahynula proto, aby lidé měli co jíst. Je až k nevíře, kam jsme my lidé schopni zajít jen pro kus masa a pro dobrý obchod. To, co se děje za zdmi těchto velkofarem, ať už v USA či v ČR, je mnohými autory popisováno jako Holocaust. Tento termín je velmi kontroverzní a ne každý souhlasí s tím, aby byl tento termín přirovnáván a spojován také se zvířaty. Švýcarská autorka Milly Schär-Manzoli, použila tento termín pro název své knihy, ve které jsou popisovány experimenty na zvířatech. Mnohým lidem však do značné míry přístup ke zvířatům, Holocaust připomíná. Mnoho lidí přemýšlí nad tím, zda za pár desítek let budeme také na tento masný a jateční Holocaust koukat se stejným odporem, jako na ten z druhé světové války. Jiní však zase toto přirovnání chápou jako neúctu.

Veškeré níže uvedené informace se týkají především Spojených států Amerických, ale nedělám si iluze, že v České republice je tomu jinak. Nicméně vzhledem k menší produkci masa v České republice, doufám, že česká zvířata mají alespoň o trochu lepší podmínky. Za vhodnou metodu, jak zmapovat podmínky chovu zvířat v naší republice, považuji oslovení pár nejznámějších a

největších farem a jatek. Proto jsem několika vybraným firmám zaslala e-maily s žádostmi o prohlédnutí prostor. Naneštěstí mi žádná z těchto firem neodpověděla a vstup do jejich zařízení mi neumožnila.

Lidé si často vůbec neuvědomují, že zvířata, která pojídáme, jsou často týrána. Když si pořizujeme maso v obchodě, pořizujeme si úhledný balíček, který nám jen těžko může připomínat živé zvíře. Masné společnosti se snaží celý proces zpracování a původ masa utajit.⁵⁵ „Lidé mohou pouze doufat, že zvíře, jehož maso si kupují, zemřelo bezbolestně-ve skutečnosti o tom nechtějí moc vědět. Ale ti, kdo kupují maso, de facto zabíjení zvířat podporují. Nezaslouží si tedy, aby byli chráněni před tímto nebo jakýmkoli jiným aspektem výroby masa, které kupují.“⁵⁶

2.2.1. Velkochovy

V knize Jana Čejky, *Jejich jest království*, se dozvíme od zástupce americké firmy Smithfield, že vše, to co se odehrává na farmách, je v naprostém pořádku. Tím v pořádku jsou myšlena zvířata, která jsou zavřena v klecích tak malých, že nejsou schopna se otočit, jsou tím i myšlena prasata, která se nudí a vzájemně se ožírají a způsobují si tím zranění, jsou tím myšlena zvířata, která nejsou při jakémkoliv druhu zranění ošetřena, protože léčba je nákladnější, než je nechat uhynout a vypěstovat zvíře nové. Tohle a ještě více je dle slov zástupce farmy v pořádku. Takovéto smýšlení má pro to, protože to vymysleli vědci na univerzitách, takže to špatné být nemůže. „Je to systém, který se postupně vyvíjel pomocí grantů na půdě univerzit, orientujících se na

⁵⁵ Singer, s. 107

⁵⁶ Singer, s. 177

vědu, a to znamená, že je to správná cesta.“⁵⁷ S tímto tvrzením samozřejmě nesouhlasím. Nikde totiž není zaručeno, že to, co vymyslí odborníci, vědci, je správné a to nejlepší. „Ale nikdo, kdo měl možnost prohlédnout si farmu na chov prasat zevnitř, neuvěří ujišťování, že tam jsou zvířata šťastná.“⁵⁸

Zástupce této gigantické americké společnosti dále tvrdí, že zvířatům se daří lépe v těchto podmínkách, které jim poskytují tyto velkofarmy. Především uvádí, že zvířata žijí déle, protože ve volné přírodě, kdyby je nechali běhat po venku, tak pojdou, bude jich méně, tyto lidé se domnívají, že zvířata ve volné přírodě jsou více ohrožena, než ta v zajetí. Zástupce této firmy uvádí několik aspektů, které zvířatům ve volné přírodě hrozí a které jsou na farmách zajištěny. Zvířatům bude zima, horko, bude je napadat hmyz, predátoři, lovci, nemusí bojovat o potravu. Obhájuje v podstatě to, proč jsou zvířata zavřená, a tvrdí, že zde jim nic takového nehrozí. Sice je pravda, že rizika volné přírody jsou na farmách eliminována, ale je to něco za něco. Především zvířecí přirozenost a instinkty jsou zde zcela potlačeny a tím zvířata velmi trpí. „Občas se říká, že shánění potravy je ryze instinktivní, takže prasata v omezeném prostoru vlastně nijak netrpí. Je to logika postavená na hlavu. Bránění v instinktivním chování působí více nespokojenosti než potlačování naučeného chování. V případě instinktivního chování nevede jeho potlačování k méně problémům, ale právě naopak. Například dýchání je u lidí instinktivní. Podle takových názorů by upírání vzduchu lidem nevedlo k nespokojenosti, natož k utrpení.“⁵⁹ Je tudíž nesmysl toto tvrdit, když několik tisíc let takto zvířata žijí a stále přežívají. Zvířata nevyhynula kvůli vlivu zimy či tepla, nebo dokonce na základě činnosti hmyzu. Když některý druh vyhynul, tak většinou zásluhou člověka. „Jistě, zvířecí druhy vymíraly vždy, i příroda má svoje dějiny. Každý

⁵⁷ Scully in Čejka, s. 56

⁵⁸ Scully in Čejka, s. 52

⁵⁹ Bernstein in Čejka, s. 77

druh má svůj čas, který dříve nebo později skončí. Také existence lidského druhu je konečná. Ale proces, který probíhá nyní, je zvláště alarmující, protože je tak rychlý a nemilosrdný a navíc je jeho zdrojem naše vlastní chování. Celé druhy rostlin a zvířat mizí kvůli nárokům lidí, kteří ničí jejich základní životní podmínky.⁶⁰ Žítí venku, ve volné přírodě patří ke zvířecí přirozenosti, naopak nepřirozený je pro ně život v zajetí.

V Americe je největší poptávka po vepřovém mase. Spotřebitel žádá jisté aspekty, které by maso mělo mít. Pro spotřebitele musí být maso dobré, tedy chutné, zdravé, libové, jemně růžové a nesmí zapáchat po vepřovém. Lidé chtějí modifikované maso, ne maso jako takové. To, co lidé žádají, není již maso. Toto maso je chemicky upravováno, aby bylo pro spotřebitele lákavé. Chemikálie se přidávají zvířatům již do krmiva. Jedná se především o růstové hormony a antibiotika, která zabraňují šíření nemocí. Následně i maso je chemicky upravováno. Zde se jedná o různou směs konzervantů a barviv. Aby se dosáhlo většího úspěchu v zachování jednoty produktu, stejnosti masa, vyvíjí se program na klonování vepřů. „Nezasáhne-li do tohoto konání sám Bůh nebo nějaký zákon, pak samotné kódy života budou od této chvíle provždy v rukách lidí. Kteří vám s vážnou tváří dokážou tvrdit, že věznění zvířat je pro ně pohodlím, snášení nesnesitelných podmínek spokojeností a řetězy na jejich klecích jsou hračky.“⁶¹ Až sem, po toto uvažování o klonování vepřů dospěla poptávka po mase. Je opravdu na pováženou, zda chceme ještě vůbec maso, nebo jen uměle vytvořený plátek připomínající maso.

Velmi „pěkné“ je, jak tyto velkochovy nás spotřebitele „ochraňují“ před pravdou. Snad nikdo nikdy neřekl pravdu, jak to na jejich jatkách či jejich

⁶⁰ Birch, Vischer, s. 10

⁶¹ Scully in Čejka, s. 57

velkofarmách chodí. I v knize Jana Čejky je tento stav zmiňován, a je odůvodňován tím, že by spotřebitelé pak jejich maso nechtěli. Jde čistě o marketingový tah. Jsem si téměř jistá, že spousta lidí, kdyby viděla a věděla, jak vlastně zvířata trpí na farmách a jak to chodí na jatkách, maso by nejedla, nebo alespoň by ho nebrala z těchto velkofarem. Je jen málo lidí, kteří si tento stav plně uvědomují, znají tu krutou pravdu, viděli zvířata trpět, je jim tento stav lhostejný a maso jedí s klidným svědomím dál.

Nejvíce mě zaráží, že v USA si lidé bydlící poblíž velkofarem stěžují na zápach, který jde z farem a výkalových lagun. „Nám lidem však vadí jenom ten zápach z továrních farem a máme za to, že prasatům život v takových podmínkách nevadí.“⁶² Jsou lidé opravdu tak naivní, že si myslí, že prasatům takto nevadí žít? Nedokážu si toto smýšlení lidí vysvětlit, nedokážu říci, jestli je to tím, že jsou tito lidé hloupí, nebo dělají, že jsou hloupí, protože to je jednodušší, než si přiznat pravdu. Nebo je to také tím, že stále dochovaný jakýsi mýtus v nás, nás některé dostává k myšlence, že lidé jsou něco víc než zvířata. Avšak si nemyslím, že by tato představa o nadřazenosti byla správná. To, že jsme ještě nepronikli do světa zvířat tak, abychom byli schopni jim rozumět, neznamená, že tak nečiní – nemyslí, neuvažují apod. „Představa lidské nadřazenosti ostatním živočichům je zjevným náznakem rasismu, skupinové povýšenosti.“⁶³ Přitom si ani neuvědomujeme, že například vepř byl „ve starověkém Egyptě užíván k mlácení obilí. Snopy obilí byly rozloženy na vymezeném místě a vepři po něm šlapali ostrými kopytky. Byli pokládáni za cenný majetek. Na žulovém sarkofágu z Taho (kolem roku 600 před Kristem) v muzeu v Louvru je vyryt člun s domestikovaným vepřem na palubě, strážným dvěma vzpřímenými opicemi s jakýmsi býkovci v rukách. Je

⁶² Scully in Čejka, s. 52

⁶³ Kohák, 28

zřejmé, že stráží cenný náklad. V některých kulturách byli vepři používáni k setí, protože díry po jejich kopýtkách v měkké půdě měly ideální hloubku pro semena.⁶⁴ Takto ceněný a využívaný byl vepř ve starověkém Egyptě a dnes je pouhým strojem na maso, který si nezaslouží ani sebemenší náznak úcty.

Již v dřívějších dobách lidé věděli, že držet zvíře po celý jeho život v krutých a pro něj nepřírodných podmínkách je nesprávné, ale především neefektivní. Velmi dobře věděli, že by zvíře stresovali a to by se odrazilo na jejich mase. Také potravu pro ně se snažily ponechat co nejpřírodnější, proto „pouštěli rolníci na noc vepře do lesa, aby se tam nasýtili. Byl to nejjednodušší způsob, jak je vykrmit. Nedělali to z laskavosti, ale vepři tak žili mnohem přirozeněji než většina vepřů nyní.“⁶⁵

Nedávno jsem se setkala s člověkem z mého okolí, který mě šokoval svým přístupem ke zvířatům a k masu. Dotyčný se vyjádřil velmi modelově, tak jako to popisuje Čejka a nejen on – tedy zvířata jsou pouze pro nás a pro maso, pro naše využití. Je tedy v podstatě jedno, jak je se zvířaty zacházeno, následný argument zněl, že pokud by zvířata byla, alespoň z poloviny, stejně inteligentní jako my, jak je možné, že dopustila svou domestikaci a nechala se zajmout. Argumentem může být, že „s lidmi žije skupina ‚ochocných‘ či ‚domácích‘ zvířat, která jim dovolují, aby je využívali a vykořisťovali.“⁶⁶ Musím podotknout, že tímto postojem jsem byla naprosto konsternována a to především pro to, že tento člověk je z mého prostředí, není to nějaká osoba X z knihy. Myslím si, že když už člověku chybí jakýsi nesobecký a morální zájem, tak by se měl chovat ke zvířatům pro produkci potravy alespoň tak vhodně, aby jejich maso a produkty nebyly zatíženy stresovými hormony a

⁶⁴ Masson in Čejka, s. 117

⁶⁵ Masson in Čejka, s. 120

⁶⁶ Birch, Vischer, s. 17

maso nebylo nekvalitní a potlučené. Je to čistě egoistický/egocentrický zájem, ale alespoň takto bych doporučovala lidem, kteří smýšlejí obdobně jako můj známý, dívat se na zvířata a zacházení s nimi, tímto směrem.

2.2.1.1. Jatka

Je neuvěřitelné, kde se v nás bere tak kruté a lhostejné chování vůči hospodářským zvířatům. Proč neumožníme zvířatům, která se obětují pro náš plný žaludek, důstojnou smrt? I tomu největšímu vrahovi 20 nevinných dětí dopřejí Američané milosrdnější a důstojnější trest smrti, než zvířatům, která nic neprovedla. Mým hlavním cílem není popis veškerých praktik, které se na jatkách odehrávají, ale přesto si neodpustím pár příkladů. „Na jatkách jsou dennodenně statisíce a ročně miliony zvířat zaživa vhazovány do vařící vody nebo při plném vědomí rozřezávány, protože ‚výroba‘ masa, mléka a vajec se nesmí zdržovat a zisky masného a mléčného průmyslu nesmějí poklesnout.“⁶⁷ Veškeré utrpení, které zvířatům způsobujeme, děláme opět pro peníze. Že žene jisté lidi touha po penězích a jsou schopni díky tomu surově nakládat se zvířaty, je pro mne nepochopitelné. Respektive, je pro mne víc nepochopitelné to, že to někdo nezastaví. Především, to co se odehrává v Americe je strašné. A je velmi pravděpodobné, že k tomu samému dochází i tady u nás. Vždyť lidé ani nemají potuchu, kde jsou v České republice jatka. Proč tyto společnosti nejsou více transparentní? Pokud je pravda, když o sobě říkají, že mají šetrné a humánní praktiky na porážku zvířat, proč se nepořádají veřejně přístupné exkurze do těchto zařízení. Nebo do velkochovů.

V Čejkově knize je popisováno, jak práce na jatkách probíhá. Je zde popisována práce, kterou dělníci musejí vykonávat. Dělníci, mají v uších

⁶⁷ Čejka, s. 7

špunty, aby se nezbláznily z nářku zvířat, který při zabíjení vydávají. Mnoho lidí tuto práci nesnese. „Každoročně tuto práci vzdá pět tisíc lidí a nových pět tisíc jich zase přijde.“⁶⁸ Jsou ale tací, kteří se touto prací baví. Dělníci, kteří stojí na začátku linky, tam kde mají být zvířata omráčena pistolí s elektrickým proudem, často z dlouhé chvíle neomráčí nějaké zvíře, aby poškádlili své kolegy. Tito muži pak musejí zvíře po jatkách honit a chytat, zvíře žene instinkt přežití, takže muži jsou velmi agresivní vůči tomuto prchajícímu zvířeti. Zvíře je proto mláceno vším dostupným, dokud není skoleno na zem a připoutáno zpět na dopravní pás. „Prasata jsou sražena na zem, zaživa spoutána (...) a zavěšena náramkem navlečeným na kotník na přepravní pás. (...) často jsou na živu (...) a tak se do nádrže s vařící vodou naházejí živá.“⁶⁹

Proč se takto chováme jen k hospodářským zvířatům? Psi také nesníme k večeři a kočku nechováme pro mléko. Čejka se na tento rozdíl ptal lidí kolem sebe a ti mu odpovídají: „Je to jejich vina. Nedovolují nám se s nimi sblížit. Psi nám odpovědí, kočky jsou přítulné, ale hospodářská zvířata si udržují odstup, nezdá se, že by nás měla moc ráda nebo že by se o nás příliš zajímala, tak proč bych se já měl zajímat o ně?“⁷⁰ Toto je šílené tvrzení a velmi povrchní až arogantní. Bohužel je pravda, že takto spousta lidí přemýšlí i v oblasti lidské pomoci. Dokud mi ON nepomůže, tak já ani jemu. On byl na mě zlý, tak já na něj teď budu také zlý. Toto chování mi připomíná primitivní chování malých dětí, Jeníček mi nepůjčil lopatku, tak já mu nepůjčím kyblíček. Toto chování a tento druh myšlení není dle mého názoru hodný vyspělých, inteligentních a vyzrálých lidí. „Předpokládejme, že by hospodářská zvířata opravdu o nás

⁶⁸ Scully citováno in Čejka, s. 58

⁶⁹ Scully citováno in Čejka, s. 59

⁷⁰ Čejka, s. 131

neměla žádný zájem, že by k nám byla zcela lhostejná; znamená to, že jim máme oplatit stejnou měrou?⁷¹

2.2.1.2. Vegetariánství/veganství

Vegetariánství či veganství je dnes spíše jakousi filozofií jednotlivce, než že by tento druh stravování tvořil přirozenost každého z nás. Nicméně pokud lidé nesouhlasí s postupem chovu zvířat, může se stát vegetariánství a veganství jakousi formou protestu. „Stát se vegetariánem není jen symbolické gesto. Ani to není pokus izolovat se od ošklivé reality světa, udržet si čisté svědomí a nenést odpovědnost za krutosti a krveprolití kolem sebe. Stát se vegetariánem je velice praktický a účinný krok, jak je možné přispět k ukončení utrpení.“⁷² Jak jsem již několikrát zmínila a ještě i zmíním, pro člověka je přirozené jíst rostlinnou stravu. Jen dnes, po tolika letech masité stravy nám přijde divné, jíst pouze rostliny. Pro mne osobně tedy tvoří největší problém vzdát se vajec a mléka. Čejka píše o paní jménem Karen Davisová, „která nejí ani vejce od slepic ze svého vlastního útulku, v němž je slepicím umožněn ten nejlepší život (...). Chce, aby se lidé vzdali myšlenky, že jejich chutě mají ‚právo‘ být ukojeny a že zvířata – a slepice obzvláště – mají být k tomuto ukojení chutě používána.“⁷³ Souhlasím, že si na tyto produkty nemůžeme tvořit nárok, právo. Ale zase na druhou stranu mi toto tvrzení a chování přijde lehce přehnané. Domnívám se, že pokud jsou zvířata chována v prostředí, kde je jim dopřán ten nejlepší život, který co nejvíce napodobuje přirozenost zvířete, je naprosto v pořádku a morálně ospravedlnitelné jejich využití pro maso či na produkci jiných živočišných produktů. Jde opravdu o jistou filozofii, na kterou si asi každý musí přijít sám. A už jen to, že o změně

⁷¹ Čejka, s. 131

⁷² Singer, s. 178

⁷³ Čejka, s. 135

svého jídelníčku začneme uvažovat je úctyhodné. Sám Čejka ve své knize popisuje, jak se stával vegetariánem a že to byla dlouhá a náročná cesta a že ještě ta samá ho čeká na cestě za veganstvím.

Mnoho autorů uvádí, že vegetariánství je sice dobrý krok, ale není to zcela radikální řešení pro popírání velkochovů. Tímto řešením je veganství. Prof. Komárek, který byl do nedávné doby ještě všežravcem, uvádí, že velkochovy jsou sice problém, ale není si zcela jistý, zda je vegetariánství či veganství dobrým východiskem. Problém pan profesor vidí právě ve vegetariánovi, který jí vejce a mléko. Domnívá se, že tímto se problém velkochovů nevyřeší „otázka je potom jen, zdali budeme vydojené krávy nebo vnesené slepice kompostovat nebo jíst...“⁷⁴

Lidé až na vzácné výjimky nemají absolutně žádnou potřebu jíst zvířata, aby přežili a vzkvétali. Proto není důvod zachovávat zlo podobě porážení nesčetně zvířat pro naši denní obživu⁷⁵ Pro člověka je rostlinná strava přirozená. Tato přirozenost vyplývá již z Bible, kde jedení rostlin přiřkl člověku sám Bůh. Tím, že člověk, ale i zvířata byli stvořeni jako býložravci, mělo být člověku vyloučeno z nadvlády právo na zabití zvířete. Proto lidská úloha „nadvlády“ měla spočívat pouze v úkolu jakéhosi smírčího soudce, nikoliv vládce a tyрана.⁷⁶ Ale pokud vezmeme v úvahu Darwinovu teorii evoluce, můžeme vypátrat, že člověk se vyvinul z býložravé opice, tudíž by naší přirozeností mělo být jíst pouze rostliny. Člověk se naučil lovit až během svých poutí. Tehdy se člověk dostával na území, která byla chudší na potravu a současně s tím, bylo nemožné při kočovném životě pěstovat plodiny. Lov a jedení masa je pouze následkem nouze o jídlo – nikoliv přirozenost – jednalo

⁷⁴ Komárek in www.vegspol.cz/view.php?cisloclanku=2007060016

⁷⁵ Linzey, s. 245

⁷⁶ Moltmann, s. 178

se o jakési provizorium. Na základě Bohem stanoveném vegetariánství, měla být zachována harmonie a přátelství mezi zvířaty a lidmi.⁷⁷

2.3. Zvířecí kůže a kožichy

Musím podotknout, že jsem skutečně ráda, že oblečení z pravé kůže je stále poměrně finančně náročné (drahé). A tím nemyslím jen drahé kožešiny ze vzácných zvířat. Ty jsou velmi drahé a pro velkou část populace nedostupné. Myslím tím i relativně „obyčejnou“ hovězí kůži na výrobu třeba bund či bot. Protože nebýt tomu tak, tak jsem přesvědčena, že by se ještě počet mrtvých zvířat zvýšil, aby byli zabíjeni i pro velkou poptávku po oblečení, nejen pro velkou poptávku masa. „Dnes již není přijatelné nosit „kožené odění“ (Gn 3,21), tedy v případě, že kůže pochází ze vzácných zvířat.“⁷⁸ Lidé by možná měli začít chápat a učit se, že přirozené používání zvířat k odění a obživě není ani dobré ani přirozené, z hlediska moderního teologického vnímání. Zvířata se dnes i pro kožešinu pěstují na farmách, je to poměrně výnosný byznys, avšak pro zvířata to opět znamená utrpení. Další spousta zvířat je pro svůj kožich chytána do pastí ve volné přírodě. „Asi sto miliónů zvířat po celém světě se pro tento účel chytá do pastí.“⁷⁹ V některých zemích je prakticky sociálně nepřijatelné nosit kožichy a to jen díky aktivistům na ochranu zvířat. Díky těmto společnostem také poptávka po kožešinách klesla. Dnes kožichy opravdu nejsou v módě, tak jak tomu bylo v 80. letech. Ale vzhledem k tomu, že je to stav, který podléhá módnímu průmyslu, musíme počítat s tím, že se nošení kožichů vrátí opět do módy.

⁷⁷ Linzey, s. 241

⁷⁸ Birch, Vischer, s. 11

⁷⁹ Birch, Vischer, s. 86

Zvířata jsou pro kožešiny z volné přírody získávána velmi krutými formami. „Skoro všechny způsoby, kterými jsou tato zvířata získávána, jsou ve své podstatě velmi kruté.“⁸⁰ V mnoha zemích, včetně České republiky, je zákonem zakázáno použití čelistových pastí pro lov zvířat. Tato past je jednou z nejkřutějších pastí, kterou člověk kdy vymyslel. Přestože je tato past v mnoha zemích zakázána, stejně se používá. Čelistová past způsobuje chycenému zvířeti nepředstavitelnou bolest a několikahodinové utrpení. Lovci při nálezu zvíře buď dobijí, nebo šlápnutím na krk udusí. Pokud to není zvíře vhodné pro kožešinu (ježek, pták, pes, kočka, myš), je lovcem odhozeno jako odpad. Tato krutost vůči těmto tvorům je opět zapříčiněna naší touhou po penězích. Lidé jsou kvůli obchodu ochotni udělat téměř cokoli. Především lidé z chudých částí země jsou schopni pro pár peněz zabít zvíře na zakázku. Samozřejmě tento druh obchodu je pro mne úplnou absurditou, zabití zvířete na zakázku pro uzmutí jeho části těla, např. nosorožčí roh, slonovinová kost – kly apod. Jen pro to, aby dotyčný zadavatel ukázal, že „na to“ má. Nerozumím tomuto symbolu bohatství a luxusu.

2.4. Zvířata jako naši bližní

Zvířata jsou s námi od úplného začátku, respektive, byli na Zemi dříve než my lidé. Ale po celou dobu naší lidské existence nás zvířata doprovází, jsou „tvory neoddělitelnými od života nás lidí.“⁸¹ Jsou neustále poblíž lidské rasy. Ze začátku to byli pro nás nepřátelé a potrava, postupem času jsme se s nimi naučili žít a nějakým způsobem si zvířata podmaňovat a ochočovat. Původní záměr Boha pro stvoření zvířat se nedozvíme, můžeme se jen domnívat, že je to pro zdroj potravy, pro naučení se respektu a spolužití, pro

⁸⁰ Linzey in Čejka, s. 233

⁸¹ Čejka, s. 5

zahnání lidského stesku, či jiné. „Kladení otázek po účelu života zvířete může být stejně složité, jako zkoumání smyslu lidského života.“⁸² Je velmi těžké určit, proč byla zvířata stvořena, stejně těžké je zodpovídat otázku, proč byli stvořeni lidé.

Ale ať už jsou s námi zvířata zde na zemi z jakéhokoliv důvodu, neměli bychom zapomínat na jejich přirozenost a nesnažit se je přeformovat za každou cenu tak, aby jejich chování vyhovovalo našim potřebám. Především jejich přirozenost by měla zůstat co nejvíce zachována. Protože, pokud zvíře budeme trápit, trýznit a nebudeme respektovat jeho přirozené pochody a instinktivní návyky, můžeme mu způsobit trauma, které je pro zvířata stejným utrpením, jako pro člověka. Často si neuvědomujeme, že zvířata mohou tyto pocity mít a vnímat, úplně stejnou měrou, jako lidé. „Je zřejmé, že psychologické trauma zvířat bylo zcela opomenuto. Přitom znemožnění přirozených činností zvířete je možná tou nejhorší formou krutosti.“⁸³ Z toho důvodu bychom měli zvířatům dopřávat naplňování jejich potřeb, následování instinktů a formování jejich přirozeného vývoje. Měli bychom zvířata respektovat a rozumět jejich potřebám a neporušovat jejich autonomii, kterou dozajista mají stejně jako lidé. Myslím si, že lidé se mylně domnívají, „že individualita je pouze výsadou člověka.“⁸⁴ Vždyť každé zvíře má svou individualitu, je ojedinělé a originální. Dva stejní psi ze stejné rasy na jistý podnět zareagují rozlišně. Každý tvor je originální, ať už je to člověk nebo zvíře.

2.4.1. Domácí mazlíčci

⁸² Masson in Čejka, s. 116

⁸³ Huxley in Masson in Čejka, s. 116

⁸⁴ Masson in Čejka, s. 108

Možná je skutečně pravdou, výrok jednoho indiánského náčelníka „kdyby zvířata nebylo, zemřeli bychom tesknou...“⁸⁵ I v dnešní, velmi moderní, době se setkávám s lidmi, kteří si pořizují domácí zvířata pro to, aby zahnali smutek, např. po rozchodu s partnerem. Proto je možné, že jeden z Božích záměrů byl pro stvoření zvířat osamocení lidí. Nicméně i přes toto vědomí bychom neměli zapomínat na zvířecí pudy a jejich práva a ducha, na jejich vnitřní řád. Domácí zvířata si velmi rádi přetváříme k obrazu svému, dáváme jim jíst naše jídlo a zapomínáme na jejich původ. Potkávám mnoho domácích psíků starých babiček, kteří jsou až 3x větší než je jejich běžná váha, tento pes je sotva schopen vylézt před dům, natož obejít blok. Zvířata nemají od přírody ve zvyku (ve svém vínku) přejídat se, „příroda vybavuje každý živočišný druh odpovídajícím řádem soužití a přežívání.“⁸⁶ Opravdu jsme tak naivní nebo tak omezení, že se domníváme, že tento život je pro naše zvířata přirozený a vyhovující? „Zvířata, která se vyvinula tak, aby trávila většinu času v přírodě a mohla se pohybovat, zkoumat a vnímat okolní svět, nemohou žít přirozeným životem, když jim jsou tyto možnosti upírány. Poskytnout zvířatům tyto výsady se zdá mnoha lidem absurdní, nebo dokonce zvrácené. Ale měli bychom si pamatovat, že ještě před sto padesáti lety, kdy svět plný všelijakých říší vypadal zcela jinak, byla poroba lidí pravidlem, nikoliv výjimkou. ‘Pánům’ by přišlo směšné, že by si též někdo jiný zasloužil svobodu, které se těšili oni sami. Dnes se díváme na toto období s úděsem.“⁸⁷

Nevím, jestli si toto Bůh přeje a jestli ho tato možná myšlenka, důsledek, při stvoření napadl. Nevím, zda by si lidé měli nárokovat právo na pořizování si domácího mazlíčka. Nemyslím si, že je správné, aby byla zvířata využívána za každou cenu pro potěchu člověka. Chvilé, která nastává při pořizování

⁸⁵ Kohák, s. 31

⁸⁶ Kohák, s. 32

⁸⁷ Masson in Čejka, s. 119-120

zvířete, když je nám smutno, je dle mého názoru pomíjivá. Pokud to člověk se zvířetem nemyslí vážně a uvažuje jen, „teď je mi smutno, nikoho nemám“, tak by si zvíře neměl pořizovat, domnívám se, že po uplynutí smutného období, může nastat to, že zvíře začne překážet. Dalším problémem v pořizování domácích zvířat vidím v tom, že majitelé nemají pro domácího mazlíčka dostatek místa. Nemyslím si, že je vhodné pořizovat psa, např. rasa Labrador do panelového bytu o výměře 40m² někde ve velkém městě, kde není dostatek místa pro venčení. Parky jsou často opatřeny zákazy proti venčení a jejich málo a š často jsou daleko od místa bydliště. Takové zvíře nemůže být šťastné, jeho přirozenost a pudy jsou námi potlačeny. Při pořizování bychom se měli ptát, zda jsem opravdu schopni zajistit alespoň částečné přirozené podmínky, např. velká zahrada, výběhy, dostatek času.

Je až s podivem zarážející, jak milujeme svá zvířátka, ale kolikrát je nám jedno, odkud pochází maso, které máme na talíři. Opravdu se nemohu zbavit dojmu rasismu, protože se mi toto pojetí takto jeví. „Oplýváme láskou ke svým miláčkům a raději se neptáme, odkud pocházejí maso a léky.“⁸⁸ Musím zde ještě ale dodat, že je zde možný aspekt přivírání očí. Je možné, že pro naši lásku ke zvířatům, děláme, jako že se nic neděje. A protože by nás pravda zdrtila, raději děláme, jako že neexistuje. Avšak kdyby se takto stalo u všech hrůzných činů dějin, je možné, že dodnes máme otroky, stavíme pracovní tábory a vyhlazujeme jisté nežádoucí rasy.

V souvislosti s domácími mazlíčky mě ještě napadá, jako druh trápení zvířete, používání takzvaných výchovných a výcvikových prostředků pro zvířata. Respektive pro psy, pro jiné zvíře jsem ještě na našem trhu neviděla. Pro mne je až zarážející, kam až jsou lidé schopni a hlavně ochotni zajít pro

⁸⁸ Kohák, s. 30

své pohodlí. Jen pro to, aby pes neštěkal, tak mu pořídí obojek, který ho to odnaučí, lépe řečeno, při každém štěknutí psovi vjede přes krk do těla malý elektrický impuls. Tento krok je tak velmi nebezpečně blízko k tomu, abychom něco podobného vynalezli a aplikovali malým novorozeňatům, když pláčou. Ne jedenkrát se matce stane, že je vyčerpaná a unavená od toho, jak její dítě ustavičně pláče. Samozřejmě by výrobce a i prodejce tohoto vynálezu uváděl, stejně jako u protištěkacích psích obojků, že se to v žádném případě nerovná týrání a nikterak to neubližuje. Na jedněch webových stránkách jsem našla toto vysvětlení: „V první řadě je třeba zdůraznit, že protištěkací obojky se v žádném případě nerovnajít týrání psa a nezpůsobují mu žádné fyzické ani psychické újmy. Jsou pouze důmyslným pomocníkem, který vám pomůže odnaučit psa výt a štěkat. Získáte tak klid vy i vaši sousedé.“⁸⁹ Když jsou lidé schopni tento výrobek svému psovi pořídít, říkám si, proč si vlastně vůbec toho psa pořizovali, když chtěli mít klid. Tento způsob řešení mi přijde velmi kontroverzní a dle mého názoru jde proti, již tak malé, přirozenosti zvířete, která mu lidským osvojením zbyla.

Lidský přístup k domácím zvířatům je kontroverzní z toho důvodu, že pokud bychom tyto přístupy obrátily na lidi, budeme je shledávat jako neetické. Ale vůči zvířatům nám tyto přístupy přijdou v pořádku a etické. Ačkoliv zvířata máme rádi a staráme se o ně, ubližujeme jim právě tou přílišnou starostlivostí a tím, že se ze zvířat snažíme dělat lidi. Zvířata ale lidmi nejsou a paradoxně tímto naším starostlivým přístupem zvířatům ubližujeme. Své počínání obhajujeme slovy, že náš pes to tak má rád a naše kočka má ráda toto jídlo. Ze zvířat činíme lidské partnery, což není dobré. Zvířata jsou od lidí odlišná a potřebují odlišný druh péče.

⁸⁹ <http://www.elektronickeobojkypropsy.cz/protistekaci-obojky-a49?>

3. Jak to vidí lidé mimo průmysl/zemědělství

Lidé z velkopřůmyslu/velkochovu namítají, že si nemyslí, že by zvířata byla jen pro naši potřebu, ale jiný důvod, proč jsou zvířata na světě, nedokážou říct. Někteří jsou schopni objektivně říci, že lze zvířata nějakým způsobem využít, ale toto využití by mělo probíhat v souladu s ekologickými a etickými zásadami. Avšak ne všichni takto smýšlí. V této kapitole je vybrán filozofický a teologický pohled na práva zvířat a přístup ke zvířatům.

Filozofický rozměr byl zvolen pro lepší orientaci v této problematice. Předmětem této práce je etika, tudíž filozofický pohled na práva zvířat je nezbytný. Práce je průběžně proložena autory, převážně filozofického zaměření, ale v této kapitole jsem dala prostor několika odborníkům a významným filozofům, kteří se danou problematikou zabývali.

Teologický pohled je uveden především pro svou zajímavost a nelze ho opominout z důvodu zaměření studia. Teologický rozměr je zde spíše nastíněn a není mu věnováno tolik pozornosti, jako rozměru filozofickému. Jde spíše jen o uvedení a ukotvení problematiky v Bibli a v celém křesťanství.

3.1. Filozofický pohled

Pokud by přístup ke zvířatům a přírodě nebyl tak důležitý, zajisté by nevznikl samostatný etický směr, který se bude touto problematikou zabývat. Tento směr se jmenuje Ekologická etika a „jde o soubor zásad a pravidel, která člověku naznačují, jak by se měl chovat ve svém obcování se vším

mimolidským světem.⁹⁰ Jde zkrátka o to, abychom naše despotické chování vyměnili za partnerský přístup k přírodě. A to z toho důvodu, že máme jistou povinnost vůči budoucím generacím. Pokud tak neučiníme, stáváme se tvůrci nespravedlnosti vůči nastupující generaci.⁹¹ Dodržování ekologických zásad a norem, je úzce spjato s etickými hodnotami. Linzey má názor, že „svět a jeho ne-lidští obyvatelé jsou zdroje pro použití: ano, jsou zdroje, ale patří Bohu, ano, můžeme jich užívat, ale hospodárně a s péčí.“⁹² Tento názor je v souladu s ekologickými a především etickými zásadami, jedná se o ohleduplné chování a takovýto názor schvalují. Ale jsou lidé, kteří se domnívají, že zvířata nám patří a z toho důvodu s nimi můžeme zacházet, jak se nám zlíbí. Jedním z argumentů, proč se někteří považují za majitele zvířat a jejich osudů, je ten, že se podílejí na jejich rozmnožování a jejich chovu. To je podle těchto lidí důvod, proč se zvířata mohou zacházet dle jejich libosti. „Ano, tato zvířata a uměle rozmnožujeme a pokračujeme v jejich chovu, avšak názor, že nám proto patří, se podobá podivnému argumentu, který v minulosti používali Jižané, aby ospravedlnili otroctví. (...) Nebo jako kdyby dnes rodiče tvrdili, že práva jejich dětí jsou nepodstatná, protože děti by ani neexistovaly, kdyby je byli rodiče nepřivedli na svět. Lidé se již dávno vzdali morální zásady, že jen proto, že jste přivedli někoho na tento svět, jste pánem nad jeho osudem.“⁹³ Naneštěstí se setkávám s názory lidí, kteří si myslí, že mohou ovládat a tyto bezbranné tvory a domnívají se, že mohou rozhodovat o soudech zvířat. Myslím si, že je velmi tenká hranice mezi pomocí a podporou a ovládnutím a rozhodováním.

Velkou roli v přístupu ke zvířatům hraje morální status – jinak řečeno, je neakceptovatelné v České republice zabít psa či kočku k večeři, ale je

⁹⁰ Kohák, s. 14

⁹¹ Moltmann, s. 21

⁹² Linzey, s. 222

⁹³ Masson in Čejka, s. 115

naprosto v pořádku mít kuře k večeři. Stejně tak jako v Thajsku, v této zemi je například naprosto v pořádku zabít psa k večeři, u nás v České republice nikoliv. Jde tedy pouze o nastavení jakýchsi pravidel, které je ochotna společnost akceptovat. Nebo to alespoň vyplývá z určitých tradic či náboženského vyznání. V Indii si také žádný člověk nedá k večeři krávu. Soudobá etika nahlíží na zvířata velmi opatrně a ohleduplně, mnoho etiků si začíná uvědomovat, že jedním ze znaků morálky je i přístup k bezbranným bytostem. Lze najít filozofy, kteří začínají zařazovat do morálního chování i přístup ke zvířatům a uvědomují si, že nelze nad zvířecí říši vládnout. „Nikoliv panství nad přírodou, nýbrž ohleduplnost a dobrá vůle jsou autenticky lidské. Tak vzniká představa humanity jako morálního ideálu a daleko ušlechtilejší představa lidství než středověký ‚panský‘ postoj.“⁹⁴

„Těžištěm mojí výzvy k radikální změně našeho chování ke zvířatům je takzvaný ‚princip neospravedlnitelného utrpení‘. Říká nám, že je špatné záměrně působit neospravedlnitelné utrpení ostatním nevinným tvorům.“⁹⁵ Na základě tohoto tvrzení se lze domnívat, že pokud zvířatům ublížíme bez jasného záměru, je naše chování ospravedlnitelné. Autor tedy připouští, že pokud naše ublížení zvířeti bude nevědomé, lze ho obhájit. V tomto případě se tedy můžeme obhájit tím, že jsme jednali podle našeho nejlepšího vědomí a svědomí. Lze tedy obhájit chování staré paní, která svého psa krmí čokoládou a tím mu způsobuje zdravotní problémy? Tato dáma zajisté jedná podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.

Svým výše uvedeným argumentem Bernstein obhajuje především to, že ve své knize nepředkládá zcela čisté a jasné argumenty a důkazy, ale že cílí na

⁹⁴ Kohák, s. 38

⁹⁵ Bernstein in Čejka, s. 66

city a emoce čtenáře. „Rozum není v rozporu s city. Naopak, v otázkách morálky rozum nemůže dosáhnout žádného pevného zakotvení bez emocí a citů.“⁹⁶ Domnívá se, že kdyby předkládal důvody, proč nejíst maso a živočišné produkty, manipuloval by s námi. Nechce však s námi manipulovat na základě citů, ale autor se domnívá, že bez zapojení emocí nemůže inteligentní debata podložená argumenty ani začít, protože pokud nás dané téma nijak neovlivní, například tím, že se rozzlobíme, bude nám to líto, bude nám špatně apod., nebudeme jevit zájem tuto debatu začínat. „Náš emocionální život je to, co ovládá naše myšlení o etických otázkách. Kdybychom nebyli schopni pečovat o ostatní, pak by pro nás otázky morality neměly prostě význam. To vše neznamená, že by rozum neměl v morálce žádné místo nebo že má dokonce podřadný význam v našem morálním životě. Rozum a argumenty jsou pro morálku klíčově důležité, protože bez nich bychom nedokázali inteligentně rozmlouvat o jakékoliv morální záležitosti.“⁹⁷

Různí filozofové se snažili přiřknout lidem všemožné znaky a projevy pro to, aby obhájili lidskou výjimečnost a tedy i nadřazenost nad jinými živočišnými druhy. Jednoduše řečeno, snažili se o to, aby se zvířatům nedala práva. Dle Darwinovy teorie lidskou rasu nelze nadřazovat, protože má stejný původ jako některé organismy „člověk a jiní obratlovci se utvářeli podle stejného společného vzoru, že prošli stejnými ranými stadii vývoje a že dosud mají určité stejné rudimenty. Měli bychom proto otevřeně připustit i jejich společný původ.“⁹⁸

Mnoho z těchto filozofů uvedlo spoustu znaků, mezi něž patřilo třeba i ošacení, avšak serióznější myslitelé uvádějí tři základní znaky lidství: mluvu,

⁹⁶ Bernstein in Čejka, s. 67

⁹⁷ Bernstein in Čejka, s. 68

⁹⁸ Darwin, s. 25

rozum a svobodu.⁹⁹ Dalším možným znakem, který by mohl být kritériem pro uznání práv je míra inteligence. „Inteligence sama o sobě ještě neznamená hodnotu; jinými slovy, z etického hlediska by nemělo záležet na tom, jak inteligentní určitý druh nebo dokonce určitý jedinec je – koneckonců nezastřelíme někoho, kdo neprospívá ve škole stejně dobře jako jeho vrstevníci.“¹⁰⁰ Zajisté nebudu první a jediná, která na tyto znaky zareaguje a bude s nimi nesouhlasit. Protože pokud bychom tyto znaky přijali za jakési kritérium pro přiřknutí práv, nemohli bychom zajistit základní práva osobám s postižením, ať již s mentálním či tělesným postižením. Je smutné, že tato kritéria jsou dnes považována za nepřijatelná pouze v případech jednání o právech, týkajících se osob. U zvířat již mnoho lidí s těmito znaky operuje a přemýšlí nad nimi. Domnívám se, že i v případech jednání o právech zvířat by tyto znaky měly být stejně nepřijatelné, jako u lidí. Podobně se dívám i na znak mluvy či řeči. Jen lidská rasa si stále myslí, že zvířata nemluví, že nemají řeč. I děti ve škole se učí, že zvířata se nějak mezi sebou dorozumívají, minimálně stejné druhy mezi sebou. Například včely si dávají jisté signály, kterými dávají vědět ostatním, že něco našly, třeba krásně rozkvetlou louku. To, zda tyto signály považujeme či nepovažujeme za řeč, je věc jiná. Pokud se zaměříme třeba na štěkot a vytí psů, jak můžeme vědět, že toto není „psí jazyk“, vždyť nemůže vědět, co se skrývá za štěkotem dvou právě se mívajících psů. Je možné, že se právě tyto dva psi pozdravili. „Jak můžeme vědět, bez dešifrování zvířecí řeči a mentálních pochodů, že žádný jiný tvor nepoužívá jazyk?“¹⁰¹

Ale našli se samozřejmě i takoví filozofové, kteří již ve své době řešili otázku morálního přístupu ke zvířatům. „Už staří řečtí filozofové, včetně Sókrata a Platóna, ale zejména Aristotelés, se často zabývali otázkou, zda má

⁹⁹ Kohák, s. 32

¹⁰⁰ Masson in Čejka, s. 118

¹⁰¹ Linzey, s. 218

zvíře duši. Je to vlastně otázka po tom, co člověka odlišuje od zvířete. Odpovídají, že zvířata sice duši mají, ale není to duše rozumná, jakou má jedině člověk, a navíc není nesmrtelná jako duše člověka. Blízká příbuznost člověka a zvířete vedla někdy ke zdůraznění etické odpovědnosti vůči zvířatům. Epikurejci rovněž odmítali zabíjet zvířata, ale spíše z důvodu esteticko-etických. I Sókratés byl vegetarián a Platón se zasazoval za aktivní ochranu zvířat. Vztah člověka ke zvířeti je zpočátku často ambivalentní.¹⁰² Lze tedy vidět, že již ve starém Řecku byli lidé, kteří měli odlišný přístup ke zvířatům a naskytovalo se jim etické dilema při otázce na zvířata jako potravu.

Velmi mne zaujala pravdivá argumentace hned několika autorů, se kterou se ztotožňuji. Jedná se o nadřazenost lidí. Lidé byli vždy děleni na nějaké skupiny či kasty a těmto skupinám, potažmo kastám byla v průběhu historie vždy přiřknuta nějaká „více“ práva, než ostatním. Ať už to byli Egypťané a jejich otroci, nebo muži a ženy, králové a poddaní, mniši a prostý lid, běloši a černoši, árijci a židé apod. Ve většině případů mělo toto dělení nedozírné následky. Dnes tomu ale není zas až tak jinak. U nás v České republice můžeme uvést jako příklad rozlišná práva poslanců a obyčejných lidí. Či v islámských zemích stále zažité dogma o nadřazenosti muže nad ženou. „Jestliže člověk jako ‚vyšší‘ tvor se nemusí chovat ohleduplně vůči zvířatům, proč by se kterýkoliv ‚vyšší‘ tvor (muž, běloch, Árijec) měl chovat ohleduplně vůči ‚nižšímu‘ tvor (ženě, černocho, židu)? S tou otázkou se lidstvo nevypořádá, pokud se nevypořádá s představou lidské nadřazenosti na všech úrovních.“¹⁰³ Jak jsem již zmínila, mnozí lidé, ať už filozofové, vědci či jiní se pokoušeli a neustále pokoušejí o přiřknutí jakýchsi znaků lidem, respektive určitým skupinám lidí, jen pro to, aby ty nižší mohli využívat ve svůj prospěch

¹⁰² Šiler, s. 5

¹⁰³ Kohák, s. 34

či ospravedlnit své činy. Podobně se přou ochránci zvířat se zastánci pokusů na zvířatech a zastánci bezohledné masné výroby o tom, zdali zvířata mají duši či ne. Komické však je, že „ani jedni, ani druzí se příliš nenamáhají vysvětlením, co vlastně má znamenat ono ‚mít duši‘.“¹⁰⁴ Vzhledem k tomu že druhé dvě zmíněné skupiny nepřipouští to, že by zvířata mohla mít duši, což je pro ně opět jakýmsi kritériem pro nepřiznání práv. Ovšem je to poměrně bezvýznamný argument, nýbrž nevidím důvod, proč „by to představovalo ospravedlnění neospravedlnitelné krutosti.“¹⁰⁵

3.1.1. Speciesism a princip rovného zvážení zájmů

Speciesism, tento pojem se nepřekládá a je znám přes 40 let. Ale proslavila ho více až Singerova kniha *Osvobození zvířat*. Jedná se o formu diskriminace či zaujatosti, která, stejně jako jakýkoliv jiný druh diskriminace, ignoruje nepatrné rozdíly mezi utlačujícím a utlačovaným. „‘Speciesism‘ je název formy diskriminace, která je hodně diskutována v debatách na téma morálního statutu zvířat.“¹⁰⁶ Speciesism lze přirovnat jak k diskriminaci, tak ale i k rasismu či dokonce sexismu. Tento druh diskriminace nehodnotí jisté charakteristiky či vlastnosti, ale bere v úvahu příslušnost k určitému druhu. Speciesismus se tudíž snaží dokázat, že lidská rasa je nadřazena zvířecí říši.

Jde o to, že tento pojem vznikl právě na základě debatování o právech zvířat. Obhájcům zvířecích práv se nelíbilo, že zvířatům nelze přisoudit práva, protože nejsou schopni logicky myslet, ale kojencům a mentálně postiženým lidem tyto práva přiznána byla, a to jen z toho důvodu, že jsou členy jistého

¹⁰⁴ Kohák, s. 35

¹⁰⁵ Kohák, s. 35

¹⁰⁶ Frey, s. 164

Vlastní překlad, v originále: „‘Speciesism‘ is the name of a form of bias or discrimination that is much discussed in the contemporary debates over the moral status of animals.“

lidského druhu. Tito lidé, pokud vůbec mají, tak mají velmi omezené schopnosti racionality, intelligence a sebeuvědomění. Přesto mají stejná práva s ostatními příslušníky svého druhu. Jak je tedy možné, že osoby, které evidentně nemohou být stejně morálně vyspělou osobou, jako běžný dospělý a inteligentní jedinec, jsou zařazeni pod ochranu rovného principu.¹⁰⁷

Odpůrci zvířecích práv zase jsou toho názoru, že kojencům byla práva přidělena z toho důvodu, že se předpokládá jejich růst v inteligentního a racionálně smýšlejícího člověka. Avšak zde již chybí argument toho, proč jsou práva ponechána lidem s mentálním postižením nebo třeba masovým vrahům. „První speciesism občas demonstroval sebe v úvaze, kdo nebo co, by mělo být členy morální komunity, těch, kteří jsou morálně uvažovatelní.“¹⁰⁸ Je velmi diskutováno to, zda když lidé pochází z opice, zda práva mohou mít i přes to, že opice svá práva nemají. U mentálně postižených lidí nebudeme dělat experimenty, raději je uděláme na zdravém a inteligentním šimpanzovi. V tomto myšlení se projevuje výše zmíněný speciesism, že než abychom zasáhli do našeho rodu/rasy, raději sáhneme vedle.¹⁰⁹ A je to z toho důvodu, že mnozí z nás si myslí, že lidský život je cennější a hodnotnější než zvířecí. I kdybych toto tvrzení připustila, přece to neznamená, že všechny lidské životy na světě jsou daleko hodnotnější než ty zvířecí. Opravdu jsou hodnotnější životy lidí, kteří pochybují o své cennosti a snaží se sami ukončit svůj život, nebo životy vrahů a násilníků, či lidí závislých na drogách, nebo lidí ve vegetativním stavu? Princip rovnosti lidí není založen na jejich vlastnostech, základem je rovné zvážení zájmů, které bere v potaz nejdůležitější lidské zájmy

¹⁰⁷ Singer, s. 19

¹⁰⁸ Frey, s. 164

Vlastní překlad, v originále: „First, speciesism sometimes manifests itself in consideration of who or what may be members of the moral community, of who or what is morally considerable.“

¹⁰⁹ Steinbock, s. 255

„jako zájem vyhnout se bolesti, rozvoj schopností, uspokojení základních potřeb potravy a přístřeší, užívání vřelých osobních vztahů.“¹¹⁰ Což je vysvětlením, proč, i když člověk trpí jistým postižením, není vyloučen z tohoto principu. Zájem této osoby není tedy o nic nižší, než zájem jiných.

S principem rovného zvážení zájmu přišel Singer. Ten se tohoto stylu přemýšlení dožaduje, neříká, abychom zvířatům dali přesně stejná práva, jako mají lidé, ale abychom zvážili a připustili to, že zvířata mohou mít práva, ale taková, která budou pro ně upravená. Žena má také některá práva rozlišná od muže. Má třeba právo na potrat. „Jestliže u muže není potrat možný, je nesmyslné mluvit u něj o právu na potrat. Protože psi nemohou volit, je nesmyslné mluvit o jejich volebním právu.“¹¹¹ Nelze zapřít difference mezi zvířaty a lidmi, tudíž musíme dělat i odlišnosti v jejich právech. „Základní princip rovnosti nevyžaduje stejný, nebo dokonce identický, přístup, vyžaduje stejné chápání. Stejné chápání různých bytostí může vést k různým přístupům a různým právům.“¹¹² Je tvrzeno, že ve chvíli, kdy kůň bude držen v zajetí, tak to nebude pošlapávat jeho důstojnost. Pokud ale budeme držet v zajetí lidské otroky, jejich důstojnost to poškodí. Pokud s daným zvířetem bude jednáno slušně a nebude týráno, tak se jeho důstojnosti nedotýkáme. Kůň se nebude dožadovat práva na volný prostor. Avšak opět mým názorem je, že toto tvrzení nemůžeme podložit, neznáme názor koně. Nicméně podstatné je, že nelze dát stejná práva zvířatům, jako mají lidé. Ačkoliv jsou tato práva nutná a zvířata je musí mít, musí být upravena a přizpůsobena zvířecí říši.¹¹³

¹¹⁰ Singer, s. 31

¹¹¹ Singer, s. 18

¹¹² Singer, s. 18

¹¹³ Steinbock, s. 253

Hlavním zdůvodněním zájmu či kritériem zájmu je dle Singera schopnost cítit bolest. Toto kritérium následně rozhoduje o tom, zda dané zvíře má mít morální status. Singer odmítá jakékoliv zdůvodnění zájmu tím, že bychom stanovili kritéria, jako jsou například řeč, rozum nebo autonomie. Jediným východiskem pro zdůvodnění a obhájení zájmu je přítomnost a schopnost cítění bolesti.

3.2. Teologický pohled

Při řešení teologické otázky, jak Bůh nahlíží na utrpení zvířat, které jim lidé způsobují, se mohou vyskytnout názory, že v Bibli jsou zmínky o obětování zvířat Bohu a že tato zvířata zemřela pouze pro „potěchu“ Boha, či pro to, aby se mu lidé zavděčili. Obětování má mnoho významů a ani v biblických slovnících nelze nalézt jedno jednoznačné vysvětlení. Obětování je proces složitý, má několik podob a druhů, jak oběť obětovat. Vždy se jedná o přesný postup, záleží pouze na druhu významu oběti. Jednou z teorií o obětování je, že šlo o dar Bohu. Dar, skrze který byl vyznán svůj vlastní dík Bohu, nebo bylo vysloveno přání, či jen byl Bůh chválen.¹¹⁴ Další význam obětování zvířat Bohu má svůj hlubší význam, lidé se také formou obětování omlouvali Bohu a tímto aktem vykupovali svůj hřích a činili tak svým způsobem pokání.¹¹⁵ Oběti „jsou prostředkem, který Bůh dává hříšnému člověku, aby mu umožnil smír s božstvem, které by jinak setrvalo v hněvu pro jeho hřích. Pokání tu znamená cosi jako zaplacení výkupného.“¹¹⁶

¹¹⁴ Novotný, s. 518

¹¹⁵ Leon-Dufour, s. 283

¹¹⁶ Allmen, s. 168

Existuje sice mnoho vysvětlení významu oběti, ale je sporné a těžko pro mne prokazatelné, zda Bůh vyžadoval oběti či si je nepřál. V Bibli je tato otázka dle mého názoru nejasná a každý to vykládá jinak, interpretace se tedy liší. V biblickém slovníku lze pouze nalézt, že Bůh oběti nepotřebuje, nic jimi nezískává, to člověk potřebuje Boha, proto jsou Bohu oběti nošeny. „Obřady vyjadřují vnitřní postoj – klanění, touhu po Boží blízkosti. Oběti jsou součástí obřadu uzavření smlouvy s božstvem a to hlavně smlouvy sinajské (Ex 24,5-8) a jsou vyvrcholením národního, rodinného i individuálního života.“¹¹⁷ Rozhodující ale v celém procesu obětování je zbožné srdce. „Tam, kde schází srdce člověka, zůstává i oběť prázdným, pokryteckým gestem.“¹¹⁸ Bohu nezáleží na druhu oběti, důležité pro něj je upřímnost, že člověk přichází s obětí společně s čistým srdcem. Že se z obětování nestal pouhý akt, který není upřímný a je pokrytecký.

Zda tedy Bůh vyžadoval oběti či nikoli, nelze říct s určitostí. Ale co je nad míru jasné, je to, že Bůh rozhodně nechtěl, abychom zvířata trápila bolestí, zneužívali je a nehleděli na jejich potřeby. Souhlasím s tím, že „takové chování jistě představuje zásadní protest proti boží smlouvě ‚s každým živým tvorem‘.“¹¹⁹ Člověk, který trápí zvířata bolestí, podílí se na jejich utrpení, nemůže podle mého názoru věřit v Boha a být účastníkem Jeho království. Tyto dvě věci se dle mě zcela vylučují. Myslím si, že naší přirozeností by mělo být, netrápit, neublížovat, ale pomáhat a ochraňovat. A je jedno, o jakém druhu je řeč, zda lidském, či zvířecím, ba i dokonce rostlinném. „Bůh stvořil svět pro lidský užitek a lidé tedy mohou oprávněně zvířata užívat, avšak jako dobří pastýři podle Kristova příkladu. Zbytečná krutost je zcela nepřípustná. I Jan Kalvín to v roce 1540 zdůvodňuje teologicky: Bůh si vyžádá účtování, jak jsme

¹¹⁷ Leon-Dufour, s. 283

¹¹⁸ Leon-Dufour, s. 283

¹¹⁹ Birch, Vischer, s. 12

se zhostili odpovědnosti za svět, který nám svěřil.¹²⁰ Ano, opět se přikláním k autorovu tvrzení. Souhlasím s tím, aby člověk užíval svět, který mu byl dán k dispozici, ale s plnou ohleduplností a šetrností. A to nejen k zvířatům, ale k celému ekosystému. Každý z nás by si měl uvědomovat své činy, a že není dobré činit takové věci, které poškozují životní prostředí a celý ekosystém. Pokud už je člověk tak bezohledný, že je mu tato zodpovědnost lhostejná, měl by alespoň myslet na své potomky, kteří zde na tomto světě budou dál žít.

Kolem 19. Století vznikají na obranu zvířat nové argumenty a „teologové si všimají druhé stránky věci, třeba že Starý zákon odsuzuje krutost, ne sice ze soucitu ke zvířatům, nýbrž z obavy, že krutost ke zvířatům se rozšíří na krutost k lidem.“¹²¹ To je velmi zvláštní, je asi chvályhodné, že se začíná postupně měnit vztah ke zvířatům, ale je za tím čistě pragmatický záměr. Opět je tu na vyšším stupni člověk – aby se krutost nerozšířila na lidi. Teologové neměli zas až tak velkou obavu o zvířata a nechal je vyšší záměr propagovat a obhajovat ochranu slabších a bezbranných, ale jejich primární záměr byl v tom, aby ochránili lid před krutostí. Tento přístup je lehce povrchní, ale na druhou stranu je důležité si uvědomit, že se teologové snažili chránit lidi a vedlejším produktem byla i do jisté míry ochrana zvířat. Také puritáni a osvícenci chápou, že svévolné ubližování zvířatům není správné. Ochranu zvířat, lépe jejich netýrání vnímají jako jakýsi náboženský požadavek. Krutost vůči zvířatům je považována za barbarství a není slučitelná s naší humanitou. Avšak „člověk je pro ně dál nadřazeným tvorem, avšak jeho humanita pro ně nejen opravňuje, nýbrž též zavazuje. Svévolně ubližovat komukoliv a čemukoliv považují za ‚nelidské‘.“¹²² Tyto názory vznikaly během 19. století. „Svévolně zabít znamená připravit Hospodina o jednoho z jeho milovaných tvorů. Jen

¹²⁰ Kohák, s. 38

¹²¹ Kohák, s. 38

¹²² Kohák, s. 38

rasisté se dál drží představy o nadřazenosti určitých druhů. Demokratická revoluce žije ve znamení rovnosti.¹²³

Linzey tvrdí, že zvířata nemohou být pouhým lidským nástrojem, protože byla stvořena také Bohem, stejně jako lidi, též jsou Bohem milována a existují pro Boha, z Boží vůle¹²⁴ Stvořitel potřebuje správce na zemi, proto člověku předává zachování a pokračování pozemské stránky stvoření¹²⁵ Toto jasně naznačuje to, že Bůh nechtěl pána na zemi, ale správce, člověk má zemi spravovat, ne ji ničit. Také má člověk pokračovat v Božím díle, Bůh neničil, nezabíjel při stvoření, Bůh tvořil a zveleboval. Stejně tak se máme chovat my. Jednak jsem tím pověřen od Boha, ale také jsme Imago Dei, tudíž nám musí být jasné, že zabíjení a devastace je špatným krokem. Nehledě na to, že Boží záměr rozhodně nebyl v ustanovování někoho nadřazeným nad někým. Bůh chce rovnost lidí, nepochybně nechce „štěpení lidí na vládce a podmaněné.“¹²⁶ S největší pravděpodobností můžeme předpokládat, že podobný přístup se od nás očekává i vůči ostatním tvorům. Proč to takto mnoho lidí nevidí a nevnímá lze vysvětlit jedním z mnoha způsobů, a to odcizením člověka od Boha. Vzhledem k tomu, že člověk byl stvořen Bohem jako Imago Dei pro to, aby mohl vést s Bohem dialog a být mu partnerem, mohl skrze tento dialog vnímat dobré hodnoty a jisté zásady. Po mnoho let se mezi člověkem a Bohem vytvořila komunikační propast, která může mít za následek špatné rozeznávání hodnot a tudíž i špatný postoj a přístup ke svěřené zemi, pravděpodobně k tomuto prohloubení propasti dopomohla i dnešní moderní, technická a velmi uspěchaná doba. „Jedině v dialogu s Bohem lidská bytost nachází svou vlastní pravdivost, z níž pak vyvozuje inspiraci a zásady k promýšlení budoucnosti

¹²³ Kohák, s. 38

¹²⁴ Angus, s. 64

¹²⁵ Moltmann, s. 178

¹²⁶ Moltmann, s. 178

světa.¹²⁷ Toto partnerství a dialog s Bohem jsme nerespektovali, tudíž jsme byli vyhnáni z ráje a společně s vyhnáním původní mír a původní spravedlnost padly. Kvůli hříchům lidí nebudou trpět jen lidé, ale i zbytek stvoření.¹²⁸ Proto bychom si měli se zvířaty být vzájemně po boku, měli bychom se chovat jako dobří sluhové nikoliv jako zlí pánové.

3.2.1. Vztah ke zvířatům v Bibli

I v Bibli lze nalézt mnoho zmínek o zvířatech, jak se k nim chovat a jak je lze chápat. Například v Knize Kazatel, můžeme nalézt zmínku o rovnocennosti mezi zvířaty a lidmi. Je zde výslovně popřen rozdíl mezi duší člověka a duší zvířete. „Vždyť úděl synů lidských a úděl zvířat je stejný: Jedni jako druzí umírají, jejich duch je stejný, člověk nemá žádnou přednost před zvířaty, neboť všechno pomíjí.“¹²⁹

V Bibli můžeme nalézt i zmínku o tom, že lidem byla původně k obživě určena rostlinná strava. „Hle, dal jsem vám na celé zemi každou bylinu nesoucí semena i každý strom, na němž rostou plody se semeny. To budete mít za pokrm. Veškeré zemské zvěři i všemu nebeskému ptactvu a všemu, co se plazí po zemi, v čem je živá duše, dal jsem za pokrm veškerou zelenou bylinu.“¹³⁰ Na základě tohoto tvrzení tedy můžeme vyloučit Boží záměr ustanovení zvěře k obživě pro lidstvo. Ani zvěř neměla být původně masožravá, všechno, co stvořil Bůh, mělo být býložravé. A i zmínka o podmanění si přírody se měla

¹²⁷ Papežská rada pro spravedlnost a mír, s. 287-288

¹²⁸ Linzey, s. 241

¹²⁹ Kazatel 3,19

¹³⁰ Genesis 1,29-30

vztahovat pouze k lidské obživě, která měla být, jak jsem již zmínila výše, vegetariánská.¹³¹

Tak jak je dnes na velkofarmách běžné, že se býčkům za živa odřezávají varlata, již v Bibli byla tato praktika chápána jako něco špatného. „Zvíře s varlaty rozmáčknutými, roztlučenými, odříznutými nebo pořezanými nepřinesete Hospodinu. *To ve své zemi dělat nebudete.*“¹³² Zde jsem vypsala jen několik málo ukázek o zvířatech z Bible. Přestože nám i Bible říká, že utrpení zvířat není dobré, lidé stále nejsou schopni tento fakt pochopit. „Křesťanský západ nezná etický kodex, v jehož světle by se utrpení zvířete rovnalo utrpení člověka.“¹³³ Utrpení lidí je stále stavěno na vyšší úroveň a utrpení zvířat je pro lidi nepodstatné a lhostejné. „Téměř nikdo z dnešních píšících teologů nebere na vědomí, že naši nejbližší příbuzní, gorily a šimpanzi, disponují stejnými vrozenými výrazovými gesty jako lidé: smějí se a pláčou, projevují radost i strach, umí být něžní i vzteklí a ve spánku se jim zdají sny. Kde jsme vlastně vzali tu troufalost, že jsme těmto živým bytostem, jejichž inteligence a citový repertoár odpovídá přibližně stavu našich vlastních předků před zhruba dvěma milióny let, brutálně zničili jejich životní prostor a nakonec odsoudili několik málo přeživších exemplářů k věčnému zajetí?“¹³⁴ Je tedy možné, aby lidé přiznali práva zvířatům, když toho nejsou schopni ani někteří teologové? Pokud teolog, duchovní, či prostý věřící člověk není schopen přiznat zvířatům práva či uznat zvířata jako bytosti, které pociťují bolest a mohou trpět, tak se podle mého názoru rouhá a stává se tak heretikem.

¹³¹ Moltmann, s. 178

¹³² Leviticus 22,24

¹³³ Drewermann, s. 33

¹³⁴ Drewermann, s. 45

„Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu ho stvořil.“¹³⁵ „Plodte se a množte se a naplňte zemi. Podmaňte ji a panujte nad vším živým, co se na zemi hýbe.“¹³⁶ Z Bible je patrné, že Hospodin Bůh stvořil nejprve zvířata a až následně člověka. Je tedy přinejmenším na zamyšlení proč tomu tak bylo. Člověk je lepší než zvíře a tudíž je logické, že byl stvořen až nakonec. Záměrem však bylo, aby zvířata byla společníky člověka, člověk jim měl dát jméno a pečovat o ně. Zvířata byla stvořena, dovolím si tvrdit, se stejnou láskou jako člověk. Člověk má panovat nad zvířaty, to však neznamená, že může rozhodovat nad jejich žitím či nežitím. Člověk nedal zvířeti život, tudíž nemá právo mu ho ani brát. U tohoto tvrzení vycházím především z předpokladu, že člověk nemá právo rozhodovat o lidském životě, nemůže svévolně zabíjet a brát lidské životy, to že se to děje, je věc jiná. Proč by to v případě života zvířete mělo být jinak? Rozhodně zde nechci dávat na roveň lidský a zvířecí život, jen chci poukázat na princip rozhodování o žití a existenci.

Záměrem Hospodina Boha bylo vytvoření ráje člověka spolu se zvířaty. Pokud mělo zvíře být partnerem a ne pouze potravou je nasnadě zamyslet se nad touto skutečností. Ať již nakonec vyšlo najevo, že společnost zvířat nemohla plně uspokojit člověka, byl zde úmysl to alespoň zkusit. Vyplývá z toho, že zvířata nestačí člověku k plnému uspokojení a člověk zase potřebuje ke svému životu druhého člověka, skutečnost, že zvířata nejsou člověku rovna. Můžeme říct, že stojí na jiné rovině, nemůžeme však říct, že na nižší. Je velice subjektivní tvrdit, co že je nižší úroveň. Nižší úrovní bychom museli argumentovat vždy, kdykoliv bychom s někým nebyli schopni komunikace.

¹³⁵ Genesis 1,27

¹³⁶ Genesis 1,28

Zvířata však mezi sebou dovedou komunikovat a to navzdory tomu, že my to nedovedeme.

Můžeme však tvrdit, že člověk dostal za úkol nejen pojmenovat zvířata, ale svým způsobem má být vůči nim zodpovědný. Pokud budu za někoho odpovědný, musím se o něj starat, uspokojovat jeho potřeby a jeho pohodlí, nedává mi to ale právo ovládat ho a zneužívat jeho závislost na mne k tomu, abych rozhodoval o jeho bytí či nebytí. Nehledě na to, že člověk byl Bohem stvořen jako *Imago Dei*, tedy jako obraz Boží. „Učiňme člověka, aby byl naším obrazem podle naší podoby.“¹³⁷ Člověk je protějškem Boha ve stvoření, člověk se Bohu podobá.¹³⁸ Pokud vezmeme v úvahu tento aspekt, je téměř nemožné bezdůvodně ubližovat a trápit jiné tvory. Bůh je dobrý, Bůh bezdůvodně neubližuje. Pokud jsme tedy obrazem Božím, nemůžeme ubližovat jiným tvorům, to se vylučuje s touto danou přirozeností. Dále bychom měli brát v patrnosti, že Bůh všemu živému, všem tvorům, které stvořil, požehnal. Nepožehnal jen člověku, ale všemu živému. Navzdory tomu, že Bůh stvořil svět se vším živým, nemůžeme na Boha hledět jako na vládce, jako na panovníka. Jeho vztah vůči světu není jednostranný panovnický,¹³⁹ proto ani náš postoj vůči tomuto světu nemůže být panovnický.

¹³⁷ Genesis 1,26

¹³⁸ Moltmann, s. 68

¹³⁹ Moltmann, s. 11

Závěr

Během psaní své práce jsem zjistila, že existuje opravdu nepřehledné množství účelů, pro které jsou zvířata námi lidmi využívána. Zvířata využíváme pro výzkum, pro jídlo, zábavu anebo vzdělání. Mnoho lidí chápe naše počínání využívání zvířat za naprosto běžnou součást našeho života. Jen málo lidí si uvědomuje, že naše využívání zvířat není běžné a zcela obvyklé. Někteří lidé si dokonce ani nedokážou představit, jak takové testování například zubní pasty probíhá. Což je pravděpodobně také problém, protože věřím, že kdyby všichni obyvatelé třeba pouze České republiky věděli, jak takové testy probíhají a co vše zvířatům způsobují, nedopustili by některé postupy a testování na zvířatech by doznalo zcela jistě jiné humánnější podoby. Ale nedokážu odhadnout, jak by tomu bylo v oblasti velkochovů a jatek, zda by se společnost zasadila o odběr masa od soukromých farmářů. Každopádně aby se toto vnímání v nás změnilo a nebylo bráno jako samozřejmost a aby vzdělanost v oblasti této problematiky byla vyšší, měla by se ochrana zvířat a životního prostředí učit v rámci občanské výchovy již na základních školách. Tato výuka by neměla být nijak zdlouhavá a odborná, ale měla by dát mladým lidem jasný a nezkreslený pohled na situaci, aby si již v tak mladém věku mohli zvolit svůj přístup k přírodě a zvířatům. Ochrana přírody a zvířat by se měla stávat běžnou součástí našeho života.

Naše kruté chování ke zvířatům při zpracování zvířat na maso nebo při testování kosmetických výrobků a léčiv, se mnozí z nás často snaží ospravedlnit, neboť se domnívají, že se jedná o užitek pro lidstvo. Samozřejmě některé výzkumy na zvířatech přispěly k rozvoji vakcín a jsou potřebné, ale zvířata by neměla při těchto výzkumech a testech trpět a tato forma testování

by měla být opravdu tou poslední variantou výzkumu. Až tehdy, kdy není možné výzkum provést jinou alternativní metodou. Co se týče otázky, zda je morálně ospravedlnitelné, využívat zvířata pro maso. Řekla bych, že morálně ospravedlnitelné je to tehdy, kdy bude zachováno welfare zvířat, včetně jejich pěti základních svobod, tyto svobody jsou vysvětleny v kapitole 1.1 Základní právní normy. Zkrátka náš přístup musí být velmi ohleduplný, měl by respektovat jejich potřeby a zvířata by měla být akceptována jako bytosti, které vnímají bolest stejně jako lidé. A ve chvíli, kdy bude zvíře poráženo, uděláme vše pro to, aby zvíře netrpělo a nebylo ani stresováno. Za těchto podmínek je dle mého názoru morálně ospravedlnitelné využití zvířat na maso. Tudíž z toho vyplývá, že s velkochovy a jatky s několika tisíci zvířat k porážce za den nelze souhlasit a nelze je morálně ospravedlnit, protože nejsou schopny zajistit pohodu zvířat a humánní smrt. Zachování pohody zvířat a jejich spokojený život a humánní porážku jsou schopny zajistit především malé soukromé farmy. Maso od nich je sice dražší, ale je rozhodně chutnější, je bez chemických látek a stresových hormonů a můžeme si být jisti, že zvíře prožilo plnohodnotný život. Měli bychom si uvědomovat, že jakékoliv utrpení, které zvířatům způsobíme, je naším proviněním se vůči Božímu pověření.

Je zvláštní a pro mě zarážející, že až po přečtení několika publikací jsem si uvědomila, že lidé rádi používají expresivní výrazy jako například: páchat zvěrstvo, chovat se jako zvěř, apod. Přitom si ale neuvědomujeme, že jen my lidé se chováme nepřipustně ke zvířatům. Oni zvěrstva nepáchají, to co děláme my jim, se nedá nazývat zvěrstvem, protože to nemá ten ekvivalent, to správné lingvistické zakořenění. Zvířata se nechovají jako my. „Ostatní zvířata nosí morální zákon v sobě.“¹⁴⁰ Zvířata se bezdůvodně nenapadnou, nepůsobují si utrpení apod., téměř veškeré zločinné a negativní akty, které lidé

¹⁴⁰ Kohák, s. 34

činí, zvířata nedělají. Proto mají v sobě jisté morální zákonitosti, které si možná ani neuvědomují a nejsou schopna o nich přemýšlet, ale někde v jejich těle jsou zakódované. Podle mého názoru máme velmi pokroucený pohled na zvířecí říši. Už jen náš názor, že jsme něco víc, že máme práva, protože jsem nějakým, blíže nespecifikovaným způsobem lepší a disponujeme vlastnostmi a schopnostmi, kterými zvířata nedisponují. Tyto názory a vymežující vlastnosti byly často negovány zastánci zvířecích práv. Avšak tendence pro určování a souzení toho, co lze připustit a přiznat, tu jsou dodnes. Toto chování mi přijde velmi troufalé a arogantní, pasovat se do role Boha a rozhodovat o tom, co komu přisoudíme a přiřkneme. Copak jsme tak dobří a duševně čistí, že dokážeme s jistotou říci, kterou vlastnost uznáme za správnou a hodnou morálních zásad? Je otázka, zda mají mít tedy i ochránci zvířat toto právo pro určování zásad dobrého a špatného přístupu.

Nemyslím si, že by bylo morálně ospravedlnitelné zabíjet zvířata pro potěšení a pro obchod. To je pro mne zcela nepřípustné a dle mého názoru a názoru několika zastánců práv zvířat,¹⁴¹ není zábava a obchod morálně ospravedlnitelný. Podobně jsme na tom názorově s autory u testování kosmetických výrobků. Tento argument nám také nepřipadá zcela morálně obhajitelný. Avšak, zabít zvíře pro získání potravy či pro testování léků, které by mohly zachránit lidské životy je něco jiného. Zde se některé názory rozcházejí. Mně osobně opravdu lékařské studie a názory filozofů a odpůrců práv zvířat nepřesvědčily o tom, že by bylo morálně obhajitelné využívat zvířata na studie při pozorování, dokazování deprivace, stresu, traumatu, úžehu, apod. Tyto psychologické testy jsou zcela zbytečné, nepřinášejí nic nového a z hlediska způsobeného utrpení zvířatům, je dle mého názoru naprosto nepřípustné, tyto testy provádět. V případě léčiv souhlasím se

¹⁴¹ Například Čejka, Singer a Kohák

Singerovým názorem, že pokud si v tomto případě nedokážeme představit člověka, je to neospravedlnitelné. Navíc je opravdu nesmyslné testovat léky na zvířatech, když v lidském organismu budou léčivé látky reagovat jinak.

Seznam literatury

1. ALLMEN, Jean-Jaques. *Biblický slovník*. Přel. J. Miřejovský. Praha : Kalich, 1987.
2. BIRCH, Charles; VISCHER, Lukas. *Život se zvířaty*. Přel. Š. Straková. Praha : Kalich, 2007. 100 s. ISBN 978-80-7017-068-7
3. ČEJKA, Jan. *Jejich jest království*. Praha : Práh, 2005. 142 s. ISBN 80-7252-112-8
4. ČEJKA, Jan. *Zvířata jsou naši bližní*. Praha : Práh, 2010. 247 s. ISBN 978-80-7252-317-7
5. DARWIN, Charles. *O původu člověka*. Přel. J. Wolf. Praha: Academia, 1970. 216 s.
6. DREWERMANN, Eugen. *O nesmrtelnosti zvířat*. Přel. A. Bláhová. Košice : Knižná dielňa Timotej, 1993. 79 s. ISBN 80-88849-13-6
7. EKUMENICKÁ RADA CÍRKVÍ ČSSR. *Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona*. Přel. Ekumenické komise. Biblická společnost, 1990. 1152 s.
8. CHAPOUTHIER, Georges. *Zvířecí práva*. Přel. O. Smolová. Praha : TRITON, 2013. 118 s. ISBN 978-80-7387-607-4

9. KOHÁK, Erazim. *Bud' Bohu sláva za vše kropenaté!* 4. vydání. Praha : Bonaventura, 2005. 103 s. ISBN 80-85197-43-X
10. KOHÁK, Erazim. *Zelená svatozář*. Praha : Sociologické nakladatelství, 1998. 203 s. ISBN 80-85850-63-X
11. LÉON-DUFOUR, Xavier a kol. *Slovník biblické teologie*. 2. vydání. Přel. P. Kolář. Praha : Academia, 2003. 658 s. ISBN 80-200-1127-7
12. LINZEY, Andrew; YAMAMOTO, Dorothy. *Animals on the Agenda*. Urbana and Chicago : University of Illinois Press, 1998. 297 s. ISBN 252-06761-4
13. MOLTSMANN, Jürgen; *Bůh ve stvoření*. Přel. Z. Růžičková. Brno : CDK, 1999. 287 s. ISBN 80-85959-25-9
14. NOVOTNÝ, Adolf. *Biblický slovník*. 2. vydání. Praha : Kalich, 1956. 1482 s.
15. PAPEŽSKÁ RADA PRO SPRAVEDLNOST A MÍR. *Kompendium sociální nauky církve*. Přel. C. V. Pospíšil. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2008. 534 s. ISBN 978-80-7195-014-1
16. PRCHALOVÁ, Jana. *Právní ochrana zvířat*. Praha: LINDE PRAHA, 2009. 327 s. ISBN 978-80-7201-763-8
17. SCHÄR-MANZOLI, Milly. *Holocaust*. Přel. V. Teplý. ATRA – AG STG, 1996. 169 s.

18. SINGER, Peter. *Practical Ethics*. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 1993. 395 s. ISBN 0-521-43363-0
19. SINGER, Peter. *Osvobození zvířat*. Přel. Z. Janík; Z. Gabajová. Praha : PRÁH, 2001. 259 s. ISBN 80-7252-042-3
20. SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského*, díl II. Praha : nákladem vlastním, 1935. 356 s.

Právní normy

21. Listina základních práv a svobod
22. Úmluva České republiky
23. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
24. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
25. Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny
26. Zákon č. 166/1999 Sb., o veterinární péči
27. Zákon č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

Elektronické zdroje

- ANGUS, Taylor. *Animals&Ethics*. Canada : Broadview press, 2003. 214 s. ISBN 1-55111-569-7. [e-book]. [online]. Dostupný z www:

http://www.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=DIshxmoGu04C&oi=fnd&pg=PA9&ots=bBMRgzu3eT&sig=HLO%20GNsuk63088F28rcA_aXKROKs&redir_esc=y#v=onepage&q&f=true

- BORCHERT, Donald M. *Encyklopedia of Philosophy Vol. 9*. 2nd edition. Thomson gale, 2006. 891 s. ISBN 0-02-866072-2. [e-book]. [online]. Dostupný z www:
<http://www.lambsound.com/Downloads/philosophy/Volume%2009.pdf>
- KOLÁŘOVÁ, Hana. Co jsou a kde se vzala zvířecí práva. *Bedrník*. [online]. č. 4, roč. 2. 8/2004, str. 14-18 [cit. 2014-29-5]. Dostupný z www:
http://www.pavucina-sev.cz/soubory/bedrniik_srpen_2004--f349.pdf
- STEINBOCK, Bonnie. Speciesism and the Idea of Equality. *Philosophy*. [online]. 8/1978, Vol. 53 No. 204, p247-256 [cit. 2014-5-5] Published by: Cambridge University Press on behalf of Royal Institute of Philosophy. Dostupný z www:
<http://facultypages.morris.umn.edu/~mcollier/International%20Ethics/steinbock.pdf>
- SURYNEK, Jaroslav. Pokusy na zvířatech z vědeckého hlediska. *VORONICA*. [online]. 1/2000, str. 1-4 [cit. 2014-20-5]. Dostupný z www:
<http://www.gymtc.cz/seminar/pokusyzv.pdf>
- ŠILER, Vladimír. Povýšení člověka nad zvířata. *Tvar*. [online]. 11/2000, str. 4-5 [cit. 2014-15-5]. Dostupný z www:

<http://www.itvar.cz/cz/2000/11-2000-353.html>

Webové odkazy

- KOMÁREK, Stanislav. Česká Vegetariánská Společnost. *Prof. Komárek už možná vidí vegetariánství pozitivněji...* [online]. [cit. 2014-26-5]. Dostupný z www:
www.vegspol.cz/view.php?cislocianku=2007060016
- LUHAN, Jan. Vydavatelský odbor Rady CB. *Křesťan a zvířata.* [online]. 2000-2011 [cit. 2014-26-5]. Dostupný z www:
<http://www.cb.cz/vydavat-odbor/br/zvirata.htm>
- MIŠURA, Daniel. *Protištěkací obojky.* [online]. Elektronické obojky pro psy, 2012-2014 [cit. 2014-28-5]. Dostupný z www:
<http://www.elektronickeobojkypropsy.cz/protistekaci-obojky-a49?>
- Svoboda zvířat. *Jaká je situace v oblasti testování kosmetiky rok od zavedení evropského zákazu?* [online]. Organizace na ochranu zvířat, 2009 [cit. 2014-25-5]. Dostupný z www:
<http://www.svobodazvirat.cz/novinky/jaka-je-situace-v-oblasti-testovani-kosmetiky-rok-od-zavedeni-evropskeho-zakazu.htm>
- Svoboda zvířat. *Pokusy na zvířatech.* [online]. Organizace na ochranu zvířat, 2009 [cit. 2014-25-5]. Dostupný z www:
<http://www.pokusynazviratech.cz/pokusy-na-zviratech.htm>